

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

**Loretánské litanie
a duchovní formace**

Andrea Hrodková

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Studijní obor: Učitelství náboženství pro Základní školy a katechetika

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedenou bibliografii.

V Olomouci dne 25. března 2017

Andrea Hrodková

Děkuji Matce Boží Panně Marii za její pomoc a doprovázení během celého mého studia. Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D. děkuji za odborné vedení diplomové práce. Děkuji také svému manželovi, dětem a všem svým přátelům za jejich trpělivost a modlitební podporu.

Obsah

Úvod	6
I Fenomén poutního místa Loreta.....	8
I.1. Historie přenesení Svaté chýše	9
I.2. Rozvoj poutního místa	11
I.3. Současný význam Loreta	14
II Loretánské litanie.....	17
II.1. Dějiny vzniku loretánských litaní	17
II.1.1. Východiska mariánské úcty	18
II.1.2. Vývoj litaní jako typu modlitby	22
II.1.3. Dějiny loretánských litaní	24
II.2. Struktura loretánských litaní a prameny jednotlivých invokací ...	28
II.2.1. Úvodní část litaní	28
II.2.2. Mariánské invokace.....	29
II.2.3. Závěrečná část litaní.....	33
II.3. Loretánské litanie v žité tradici.....	34
II.3.1. Osobnosti, které duchovně čerpaly z loretánských litaní.....	34
II.3.2. Loretánské litanie jako výraz mariánské úcty věřícího lidu	36
II.3.3. Loretánské litanie v umění	39
III Dopad loretánských litaní na duchovní formaci.....	43
III.1. Co se rozumí duchovní formací.....	43
III.1.1. Vymezení pojmu formace	44
III.1.2. Duchovní prostředky v procesu zrání osoby.....	45
III.1.3. Fáze duchovního života.....	48
III.2. Význam Panny Marie v duchovní formaci	49
III.2.1. Maria je inspirací pro formovaného	50
III.2.2. Maria je inspirací pro formujícího	51
III.2.3. Maria a loretánské litanie	53
III.3. Duchovní podněty k invokacím	54

III.3.1. Mariino mateřství a panenství.....	55
III.3.2. Obrazná vyjádření a Mariin vztah k církvi	57
III.3.3. Královna nebes.....	58
Závěr.....	60
Bibliografie.....	62
Seznam použitých zkratk.....	72
Seznam příloh.....	74
Anotace.....	75
Přílohy	76

Úvod

„Jako je matka Ježíšova, oslavená už s tělem a duší v nebi, obrazem i počátkem církve, která se dovrší v budoucím věku, tak zde na zemi září před putujícím Božím lidem jako znamení jisté naděje a útěchy, dokud nepřijde den Páně (srov. 2 Petr 3,10).“¹

Obsahem této práce jsou dvě témata. Tím prvním jsou loretánské litanie, pozadí a dějiny jejich vzniku. Druhým je duchovní formace, její význam pro utváření osobnosti a formační podněty plynoucí z mariánské úcty obsažené v loretánských litaních.

Loretánské litanie vznikly jako způsob mariánské modlitby ve středověku a brzy si získaly oblibu jak u řady osobností (nejen) duchovního života, tak i u prostých věřících. Staly se inspirací pro mnoho umělců hudebního, výtvarného i literárního světa. V průběhu osvětenství však zájem o ně postupně upadal, ale také v této době zůstaly litanie pro leckteré velikou posilou. Dnes se s nimi v českých a moravských diecézích setkáme převážně jako se součástí májové pobožnosti nebo případně na mariánských poutích. Mnoho věřících, podobně jako formačních kněžských či řeholních institucí, se je modlí soukromě a zakoušejí jejich plody. Není bohužel výjimkou, že mnoho dnešních katolíků v naší zemi tuto modlitbu ani nezná. Důvodů, proč tomu tak je, může být více. V této práci se jimi nebudeme zabývat. Položíme si však otázku, zda mohou být loretánské litanie inspirující pro duchovní formaci a jaké duchovní podněty může nabídnout mariánská úcta.

Práci jsem rozčlenila do tří hlavních kapitol. První se zabývá místem, podle něhož získaly litanie svůj název, středoitalským městečkem Loreto. Druhá část se věnuje okolnostem vzniku loretánských litaní, jejich šíření a vlivu na uměleckou tvorbu. Třetí kapitola pojednává o duchovní formaci, mariánských impulsech pro doprovázeného i doprovázejícího a nabízí duchovní podněty k jednotlivým invokacím.

---

¹ LG 68.

Tyto tři kapitoly jsou dále členěny podle témat do menších oddílů. Jejich podrobná struktura je uvedena v úvodu dané kapitoly.

I Fenomén poutního místa Loreta

Loreto je městečko na východním pobřeží Jaderského moře ve střední Itálii. Nachází se v oblasti Marche, v provincii města Ancona. Rozkládá se na pahorku, který byl v minulosti hustě porostlý vavříny². Odtud také místo získalo svůj název.³

Duchovní význam tohoto místa je spojen se Svatou chýší⁴, nazaretským domkem, v němž se narodila Panna Maria.

Nejedná se však o kompletní příbytek Panny Marie, ale jen o jeho část. Celý Mariin dům byl totiž tvořen z části zděnou stavbou z opracovaných kamenů a z části jeskyní, jak bylo v té době obvyklé. Jeskyně je dodnes v Nazaretě uctívána a je nad ní vybudována bazilika Zvěstování Páně. Tři stěny zděné stavby, které k jeskyni přiléhaly, byly přeneseny do Loreta a staly se tak druhým místem úcty spojeným s příbytkem Panny Marie.⁵

Můžeme říci, že tento domek byl běžnou stavbou své doby. Nebyl okázalý ani ve svém luxusu, ani ve své chudobě, ale vyjadřoval standart. Diskrétní a nechlubivou prostotu všedního života. Prostředí, které tolik miluje Pán a do něhož se tak rád inkarnuje. Ať už jde o konkrétní dějinnou událost Vtělení v určitém místě a čase anebo o stálé vtělování se do lidských souřadnic napříč všemi věky.

Úctu k tomuto místu chovali již první křesťané. Podle tradice se událost Zvěstování Panně Marii (srov. Lk 1,26-31) odehrála právě v prostoru přístavku, nikoli v jeskyni.⁶ V tomto domku podle tradice žila Svatá Rodina a vyrůstal Ježíš.⁷

---

² Latinské označení vavřínu je *laurus*.

³ Srov. BARTONĚK, Antonín. *Itálie : San Marino : Vatikán : průvodce do zahraničí*. Praha: Olympia, 1997, s. 68.

⁴ V textu uvádíme jako synonyma k názvu Svatá chýše výrazy Svatý domek, nazaretský domek, případně pouze domek, domeček apod.

⁵ Srov. TARALLO, Pietro. *Posvátná místa křesťanského světa*. Čestlice : Rebo, 2011, s. 86.

⁶ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 9.

⁷ Srov. KÜPPERS, Thaddäus. *Das Heilige Haus von Loreto*. Regensburg : Schnell & Steiner, 1994, s. 6.

V první kapitole této části se zastavíme u historie vzniku poutního místa a přenesení Svaté chýše. Na jeho rozvoj, budování zázemí pro poutníky a růst duchovního významu se zaměříme ve druhé kapitole. V závěrečné kapitole se seznámíme s nedávnou minulostí, současnou podobou a pastoračními aktivitami.

Protože se v této práci zabýváme především loretskými litaniami a duchovní formací, tak pouze nastíníme historii a vývoj tohoto místa a tématu se podrobněji věnovat nebudeme.

I.1. Historie přenesení Svaté chýše

V 5. století byla v Nazaretě nad jeskyní s přístěnkem vystavěna byzantská bazilika, která byla ve 12. století přestavěna křížáky. Ačkoliv baziliku roku 1263 zcela zničili muslimští dobyvatelé, zůstal nazaretský domek nepoškozen.⁸

Podle legendy byla v roce 1291 chýše zázračně přenesena ze Svaté Země do Dalmácie na pobřeží Kvarnerského zálivu Jaderského moře u Tersata nedaleko města Rijeka, aby byla uchráněna před dalšími nájezdy muslimů. Po třech letech v noci z 9. na 10. prosince roku 1294 byla opět zázračně přemístěna přes moře do Itálie nedaleko města Ancona, na území obce Recanati a v této oblasti byla ještě dvakrát přemístěna. O její přenesení se podle legendy zasloužili andělé.⁹

Někteří badatelé kladou vznik této legendy až do 15. století. Prvním písemným dokladem o zázračném přenosu Svaté chýše je zmínka v bule papeže Pavla II. z roku 1470, který sem osobně zavítal ještě jako kardinál a byl zde zázračně uzdraven. Zprávu dále uvádí zápis administrátora Svatého domku Pietra Giorgia de Tolomei di Teramo, zvaný též Teramano uvedený v *Relatio Teramani* roku 1472.¹⁰

---

⁸ Srov. BAŠTOVÁ, Miroslava et al. *Pražská Loreta : průvodce poutním místem*. Praha : Řád menších bratří kapucínů, 2001, s. 5.

⁹ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 5.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 20.

K jejímu rozšíření přispěl svojí publikací *Redemptoris mundi matris ecclesiae Lauretanae historia*¹¹ z roku 1489 karmelitán Battista Spagnoli z Mantovy. Tato legenda byla potvrzena bulou papeže Julia II. roku 1507. Svatý otec se však k vlastnímu přenesení vyjadřuje zdrženlivě. Přesnou dataci doplnil až v roce 1531 Girolamo Angelita v díle *Historia almae domus Lauretanae*.¹²

Některá vyobrazení legendy však svědčí o tom, že byla známa již dříve. Např. v Metropolitním muzeu v New Yorku nalezneme pařížský manuskript z roku 1325 s ilustrací přenesení Svaté chýše, v kostele sv. Marka v italském městě Jesi nalezneme fresku s tímto tématem z konce 14. století a z téhož století jsou také insignie uložené v Berlínském státním muzeu zobrazující dva anděly přenášející trůn či domek s Pannou Marií a dítětem.¹³

Podle jiné verze legendy se o přepravu nazaretského domku zasloužila větev dynastie byzantského císařského rodu Angelovců, která ve 13. století vládla Epirskému despotátu. Ve snaze zachránit Svatou chýši před nájezdy muslimů zajistil tento rod převezení tří stěn přiléhajících ke skále v Nazaretu. V té době byl papežem Celestýn V., který vlivem Karla II. z Anjou přebýval v Neapoli. Rozhodnutí o umístění relikvie proto příslušelo papežskému vikáři, který byl pověřen zastupováním papeže v duchovních záležitostech v době jeho nepřítomnosti v Římě. Tímto vikářem byl P. Salvo, biskup diecéze Recanati. Ten rozhodl umístit relikvii na území své diecéze. Pro tuto hypotézu přemístění nazaretského domku hovoří dokument *181*, objevený v roce 1985, jenž se zmiňuje o darování *svatých kamenů* Nikeforem Angelem, které jako svatební dar věnoval své dceři Itamar a zeti Filipovi z Taranta, synu Karla II. z Anjou.¹⁴

---

¹¹ Srov. SPAGNOLI, Battista. *Redemptoris mundi matris ecclesiae Lauretanae historia* [online]. [ke dni 2017-03-21]. Dostupné z www: http://gutenberg.beic.it/view/action/singleViewer.do?dvs=1490790956008~817&locale=cs_CZ&VIEWER_URL=/view/action/singleViewer.do?&DELIVERY_RULE_ID=10&frameId=1&usePid1=true&usePid2=true.

¹² Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 10.

¹³ Srov. GRIMALDI, Floriano. *La tradizione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981, s. 7-8.

¹⁴ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 12-13.

Cílem této diplomové práce není vyhodnocení tzv. legend o přesunu Svaté chýše na italské území. Důležitým podnětem k jejich promýšlení jsou však vize a svědectví mnoha osobností, i teologicky vzdělaných.¹⁵

Stavba v Loretu je umístěna na nerovné cestě bez základů a na stěnách jsou patrné vyryté nápisy židokřesťanského charakteru. S podobnými graffiti se lze setkat i na jiných místech v Nazaretě.¹⁶

Archeologické výzkumy prováděné v Nazaretě v letech 1955–1960 a v Loretu 1962–1965 a další bádání potvrzují, že rozměry Svaté chýše v Loretu a otvoru v jeskyni v Nazaretě se shodují a struktura konstrukce tohoto domku odpovídá připojení k jeskyni. Tak jako u jiných staveb v Nazaretu, tak i zde se předpokládá, že jeskynní část sloužila jako spižirna a přistavěná část jako obytný prostor. Odborné studie také potvrdily jak pravost materiálu, který skutečně pochází z oblasti Palestiny, tak způsob jeho opracování, jenž odpovídá období, ve kterém žila Panna Maria a Ježíš.¹⁷

I.2. Rozvoj poutního místa

Návštěvy poutníků Svatého domku jsou doloženy už začátkem 14. století.¹⁸

Roku 1389 rozhodl papež Bonifác IX. spojit s návštěvou nazaretského domku udělení plnomocných odpustků. To potvrdily následné buly papežů Mikuláše V., Pia II., Pavla II., Sixta IV. a Julia II.¹⁹

Do loretánské svatyně přicházelo stále více poutníků. Řada z nich v těchto místech hledala nejen uzdravení duše, ale také těla. Proto byl v roce 1428 vystavěn špitál pro nemocné poutníky a žebráky.²⁰ O něco později v roce 1469 byla nad domečkem zahájena stavba chrámu v pozdně gotickém slohu ve tvaru

---

¹⁵ Např. sv. Alois Gonzaga při své návštěvě Loreta vážně promýšlel přemístění domečku. Srov. CEPARI, Virgilio. *Vita del beato Luigi Gonzaga*, Roma : Monumenta storica SI, 1630, reprint 2016, s. 67.

¹⁶ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 13.

¹⁷ Srov. MONELI, Nanni. *La Santa Casa a Loreto. La Santa Casa a Nazareth*, Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1997, 205 s.

¹⁸ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 17.

¹⁹ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 10.

²⁰ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 10.

kříže, která byla dokončena roku 1587 pozdně renesanční fasádou. Tato stavba měla nejen chránit Svatý příbytek, ale také poskytnout liturgický prostor pro poutníky. Stavbu podporoval i papež Pavel II. Na výzdobě interiéru baziliky se podílela řada významných umělců.²¹

Svatou chýši nechal roku 1507 papež Julius II. obložit mramorem s reliéfními plastikami ze života Panny Marie podle Bramanteho návrhu, který realizovali významní umělci italské renesance.²² Zároveň došlo k dalším prostorovým úpravám, které měly sloužit k vytvoření vhodného prostoru pro liturgické slavení. Byl zazděn původní vstup a vytvořeny nové vstupy, dále byla zbudována oltářní stěna včetně kamenné mensy a v roce 1536 byla zaklenuta stropní část.²³

Ve 14.–15. století vyzdobili významní umělci tento prostor freskami. Avšak kvůli požáru, který zde vypukl v roce 1921, se z nich zachovala jen malá část. Zničena byla také původní dřevěná socha Panny Marie s Ježíškem, která byla o rok později nahrazena novou z černého cedrového dřeva z vatikánských zahrad. Nedotčený zůstal pouze dřevěný kříž na západní stěně ze 13. století.²⁴

Jak rostl počet poutníků, začala se rozšiřovat také zástavba v okolí baziliky. Pro významné církevní představitele a šlechtice, kteří přicházeli i ze vzdálených zemí, bylo zapotřebí vybudovat vyhovující zázemí a ubytovací prostory. Od roku 1498 byl za tímto účelem budován *Apoštolský palác*, na němž se podílela řada slavných umělců. Jeho stavba byla ukončena až v roce 1750.²⁵

Kvůli zajištění duchovních potřeb poutníků byla v roce 1514 papežem Lvem X. zřízena kapitula a roku 1586 biskupství, které se však brzy sloučilo s biskupstvím recanatským.²⁶

---

²¹ Srov. GRIMALDI, Floriano. *La tradizione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981, s. 49-52.

²² Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 22.

²³ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 14-15.

²⁴ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Svatyně Svatého domku : duchovní a umělecký průvodce*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, s. 15.

²⁵ Srov. KÜPPERS, Thaddäus. *Das Heilige Haus von Loreto*. Regensburg : Schnell & Steiner, 1994, s. 6.

²⁶ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 12.

Od roku 1555 byla duchovní správa svěřena Jezuitskému řádu, neboť jeho členové byli dobře jazykově vybaveni pro službu poutníkům z různých koutů Evropy.²⁷ Jezuité vybudovali v prostorách Apoštolského paláce kolem roku 1570 knihovnu určenou zejména pro kněze kapituly²⁸ a roku 1580 zřídili naproti Apoštolského paláce vzdělávací centrum pro studenty *Collegio Ilyrico*.²⁹

V roce 1773 byl jezuitský řád zrušen a řeholníci byli nuceni z tohoto místa odejít. Pro loretánskou svatyni tak nastalo obtížné období, jelikož konventuální kněží nedokázali dostatečně zajistit sociální zázemí a podporu poutníků. Navíc osvícenství, které se šířilo Evropou, vedlo k ochladnutí zájmu o loretánskou svatyni. K tomu se přidal ještě loupeživý nájezd napoleonských vojsk, která místo vydrancovala a uloupila i sochu loretánské Panny Marie. Tu se podařilo vrátit na své místo až v roce 1801.³⁰

Lepší časy nastaly až koncem 19. století. Kvůli finančnímu zajištění a šíření úcty bylo v roce 1883 zřízeno Všeobecné Společenství Svatého Domu – *Congregazione Universale della Santa Casa*³¹ a jeho vedení bylo svěřeno bratřím kapucínům. V Apoštolském paláci se začalo formovat muzeum, v němž se postupně shromažďovaly obrazy, nábytek a různé další předměty, často votivní dary, spojené se Svatou chýší.³²

Koncem 19. a začátkem 20. století byly z iniciativy Všeobecného Společenství Svatého Domu a z darů věřících jednotlivých národů budovány boční kaple. Tak byla také založena *Slovanská kaple* zasvěcená svatým Cyrilu a Metoději.³³

---

²⁷ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Svatyně Svatého domku : duchovní a umělecký průvodce*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, s. 22.

²⁸ Srov. *Santuario della Santa Casa di Loreto* [online]. [ke dni 2016-12-17]. Dostupné z [www: http://www.santuarioloreto.it/biblioteca/index.asp](http://www.santuarioloreto.it/biblioteca/index.asp).

²⁹ Srov. KÜPPERS, Thaddäus. *Das Heilige Haus von Loreto*. Regensburg : Schnell & Steiner, 1994, s. 6.

³⁰ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 28.

³¹ Srov. GRIMALDI, Floriano. *La traditione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981, s. 2.

³² Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 29, 130.

³³ Srov. GRIMALDI, Floriano. *La traditione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981, s. 52.

V roce 1934 byla papežem Piem XI. rozpuštěna kapitula a veškerá pravomoc nad svatyní i s přilehlými budovami včetně liturgických a pastoračních povinností byla svěřena výhradně do péče bratrů kapucínů. Díky jejich péči i díky Všeobecnému Společenství Svatého Domu začalo toto místo opět vzkvétat. Důležitou událostí pro uvědomění si významu Svaté chýše byla návštěva papeže sv. Jana XXIII. v roce 1962, který se zde zastavil v předvečer zahájení II. vatikánského koncilu. Svatý otec při své modlitbě nazval Pannu Marii *První Hvězdou koncilu*. Papež Pavel VI. zřídil v roce 1965 Papežskou delegaci pro svatyni a ustanovil prelaturu. Umístil do kostela biskupský trůn a jmenoval preláta.³⁴

I.3. Současný význam Loreta

Dvacáté století přineslo obrovské oživení tohoto poutního místa. Loreto se opět stalo vyhledávaným místem poutníků z celého světa a pro mnoho věřících také centrem vzájemného setkávání, vzdělávání i kulturního využití.

Každoročně sem přijíždějí nemocní, aby se poklonili Panně Marii a prosili za své zdraví. Od roku 1936 vždy od dubna do října organizuje společnost *Unitalsi* dopravu tisíců nemocných a postižených poutníků tzv. *Bílými vlaky*.³⁵ V Ilyriku jsou pro tyto návštěvníky vybudovány speciální bezbariérové pokoje a péče o ně je svěřena Sestrám od Marie Dítěte.³⁶

Zdraví poutníci se mohou ubytovat v bývalé kapitule. V Apoštolském paláci i v Ilyriku bylo vybudováno několik poslucháren pro pořádání konferencí a vzdělávacích kurzů. Konají se zde církevní kongresy, setkávání různých křesťanských společenství, sdružení a hnutí, exercicie, duchovní obnovy a vzdělávací programy pro všechny věkové kategorie.³⁷

---

³⁴ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 31.

³⁵ Srov. tamtéž.

³⁶ Srov. KÜPPERS, Thaddäus. *Das Heilige Haus von Loreto*. Regensburg : Schnell & Steiner, 1994, s. 6.

³⁷ Srov. *Santuario della Santa Casa di Loreto*[online]. [ke dni 2017-01-18]. Dostupné z [www: http://santuarioloreto.it/](http://santuarioloreto.it/).

Od roku 1978 se každoročně na svátek Neposkvrněného Mariina Srdce koná noční pěší pouť z italské Maceraty do Loreta.³⁸

Významným dnem pro Loreto je 8. září, kdy se koná oslava svátku Narození Panny Marie. Po celý den probíhá řada nejen duchovních, ale i kulturních a sportovních programů. Slavnost vrcholí průvodem městem se sochou Panny Marie. Podobně slavnostně probíhá také oslava svátku Přenesení Svatého domku 10. prosince, kdy za dlouhého vyzvánění zvonů přicházejí poutníci, často pěšky, nejen z Itálie, ale i ze zahraničí se sochou Panny Marie na slavnostní pontifikální mši svatou.³⁹

Navečer na Velký pátek se konají hrané pašije a týden po Velikonocích probíhá už od roku 1961 *Mezinárodní festival duchovní hudby*, na který se sjíždějí významné soubory z celého světa.⁴⁰

Všeobecné společenství Svaté chýše stále přijímá do svých řad zájemce hmotně i duchovně podporující Loretánskou svatyni. Za členy tohoto společenství je denně ve Svatém domečku sloužena mše svatá a každoročně na den Panny Marie Loretánské 10. prosince mohou získat za obvyklých podmínek plnomocné odpustky i bez nutnosti návštěvy Loreta. Společenství také vydává knihy a vlastní časopis. Množství členů již čítá milióny osob po celém světě.⁴¹

Velice intenzivním duchovním podnětem bylo pro Loreto *Evropské setkání mládeže* s papežem Janem Pavlem II. v září roku 1995. Tehdejší loretánský prelát Mons. Pasquale Macchi se inspiroval myšlenkou Jana Pavla II. vyslovenou na tomto setkání, aby se z Loreta stalo *hlavní duchovní město mládeže v Evropě* a usiloval o zřízení organizace věnující se mladým lidem. 8. září 2000 byl slavnostně otevřen *Institut Jana Pavla II.*, který se věnuje formaci a pastoraci

---

³⁸ Srov. Papež František telefonoval účastníkům pěší pouti do Loreta. In *Radio Vaticana. cz : Česká sekce Vatikánského rozhlasu* [online]. [ke dni 2017-01-18]. Dostupné z [www: http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18400](http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18400).

³⁹ Srov. *Santuario della Santa Casa di Loreto*[online]. [ke dni 2017-01-18]. Dostupné z [www: http://santuarioloreto.it/internal_standard.asp?body=nu03&sezione=nu](http://santuarioloreto.it/internal_standard.asp?body=nu03&sezione=nu).

⁴⁰ Srov. *Santuario della Santa Casa di Loreto*[online]. [ke dni 2017-01-18]. Dostupné z [www: http://santuarioloreto.it/internal_standard.asp?body=nu03&sezione=nu](http://santuarioloreto.it/internal_standard.asp?body=nu03&sezione=nu).

⁴¹ Srov. *Santuario della Santa Casa di Loreto*[online]. [ke dni 2017-01-18]. Dostupné z [www: http://www.santuarioloreto.it/congregazione/internal_standard.asp?body=cg01&sezione=bs](http://www.santuarioloreto.it/congregazione/internal_standard.asp?body=cg01&sezione=bs).

mládeže na ekumenické úrovni. Každoročně mj. pořádá na hlavním náměstí v Loretu setkání mladých ze středomořské oblasti. Na chodu centra se spolupodílí společenství sester Dcer Moudrosti.⁴²

O rok později byl nedaleko Loreta založen tzv. *Dům nazaretské Rodiny*. Toto společenství žije spiritualitu obnovy v Duchu Svatém v duchu evangelijní chudoby a služby rodinám. Zaměřuje se především na vzdělávání, formaci a pastorační rodin.⁴³

Dalším plodem setkání Svatého Otce s mládeží bylo otevření komunitního domu společenství *Cenacolo*, které se věnuje ohrožené mládeži po celém světě. Otevření se uskutečnilo během setkání mládeže s papežem Benediktem XVI. v roce 2007.⁴⁴

---

⁴² Srov. *Centro Giovanni Paolo II.* [online]. [ke dni 2017-01-19]. Dostupné z [www: http://www.giovaniloreto.it/](http://www.giovaniloreto.it/).

⁴³ Srov. *Casa Famiglia di Nazareth* [online]. [ke dni 2017-01-19]. Dostupné z [www: http://www.casafamigliadinazareth.it/mission-della-cas/](http://www.casafamigliadinazareth.it/mission-della-cas/).

⁴⁴ Srov. *Comunità Cenacolo* [online]. [ke dni 2017-01-19]. Dostupné z [www: http://www.comunitacenacolo.it/](http://www.comunitacenacolo.it/).

II Loretánské litanie

Slovo *litanie* pochází z řeckého *lité*, tj. modlitba, prosba. Z tohoto slova je v řečtině odvozen výraz *litaneuo*, který znamená úpěnlivě prosit a dále *litomai* vyjadřující naléhavě prosit o smilování nebo vzývat. V těchto významech převzala termín latina ve tvaru *litanía* – úpěnlivě prosit, vzývat.⁴⁵

Loretánské litanie jsou mariánskou modlitbou, která se zformovala v 16. století v italském městečku Loreto, v němž je umístěn Mariin domek přenesený z Nazareta. Už koncem 13. století chovali křesťané k tomuto místu úctu a scházeli se zde k modlitbám.⁴⁶

V současné době sestávají Loretánské litanie z padesáti mariánských invokací, které byly převzaté z Písma svatého a tradice církve.⁴⁷

V první části této kapitoly se budeme věnovat dějinám vzniku litaní: mariánské úctě, vzniku litanické formy modlitby a formování loretánských litaní. Druhý oddíl přibližuje strukturu loretánských litaní a prameny invokací. Dělí se na podkapitoly pojednávající o úvodní části litaní, mariánských invokacích a závěrečné části litaní. Poslední kapitola se zabývá šířením této modlitby a jejími odrazy v umělecké tvorbě. Nejprve se zaměřuje na osobnosti a řeholní řády, které si tuto modlitbu oblíbily, dále na její šíření mezi věřícím lidem a nakonec uvádí příklady českých a moravských umělců, kteří se loretánskými litaniami inspirovali ve svých dílech.

II.1. Dějiny vzniku loretánských litaní

Loretánské litanie jsou výrazem mariánské úcty. Mariánská úcta a s ní související nauka církve o Panně Marii je však široké téma. V první kapitole této části proto budeme sledovat vývoj pouze do 7. století, kdy se na Západě již

---

⁴⁵ Srov. ŠMÁLOV, Kútník, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 21.

⁴⁶ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 17.

⁴⁷ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995, s. 398.

objevují mariánské litanie. Nemáme v úmyslu podat vyčerpávající pojednání, ale nabídnout určitý náhled na vývoj mariánské tradice v církvi jako zdroje budoucího rozkvětu mariánského kultu.

Dějinným vývojem prošla také litanická forma modlitby. Ve druhé kapitole nastíníme její vývoj od pohanských kultů přes starozákonní žalmy, křesťanskou liturgii a procesní zpěvy až k pobožnosti, jak ji známe dnes.

Genezi loretánských litaní budeme sledovat ve třetí kapitole. Seznámíme se s hypotézou jejich původního znění, s pokusy upravit invokace tak, aby byly na čistě biblickém základu, a přiblížíme si okolnosti pozdějších dodatků.

II.1.1. Východiska mariánské úcty

Starý zákon hovoří o Marii v zaslíbeních, prorockých předpovědích o Vykupiteli (např. srov. Gn 3,15; Iz 7,14; Mich 5,2-3) a v předobrazech, které církev postupně odhalovala (např. hořící keř – Ex 3,2, Gedeonovo rouno – Sd 6,37, Jákobův žebřík – Gn 28,12, atd.).

V církvi je Maria uctívána už od apoštolských dob.⁴⁸ Doklady o tom můžeme nalézt zejména v Lukášově evangeliu, jehož vznik se datuje do 70.–80. let prvního století. Andělský pozdrav (srov. Lk 1,28), Alžbětina chvála (srov. Lk 1,42 a Lk 1,45) a chvála ženy z lidu (srov. Lk 11,27) vyzdvihují Mariinu postavu a její mravní kvality. V Magnifikatu, jež evangelista klade do úst Panny Marie, zpívá ona sama o budoucí chvále, která jí bude náležet skrze Boží vykupitelské dílo (srov. Lk 1,46-55).

Úcta k Panně Marii se postupně rozvíjí v souladu s tím, jak jsou odhalována mariánská dogmata. Církevní otcové si od počátku uvědomují Mariin význam pro dějiny spásy i důležitost její osobnosti jako vzoru života pro věřícího člověka a církev.

---

⁴⁸ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 16.

Z nejstarších církevních otců, kteří položili základy mariánského učení, zmiňme např. sv. Ignáce z Antiochie, který jako první hájil Mariino panenství, hovořil o jejím podílu na spáse a poprvé užívá titul *Theotokos* – Bohorodička. Sv. Justin mučedník ve svém spisu *Dialog s Trifonem* klade do protikladu Marii a Evu. Tím dává nejen vyniknout čistotě a ctnostem Panny Marie, ale už naznačuje její aktivní úlohu na díle vykoupení. Tento obraz dále rozšiřuje sv. Irenej z Lyonu, který zdůrazňuje v kontrastu k neposlušnosti Evy poslušnost Marie, která se stává zachránkyní a příčinou naší spásy. Rodí se mariánské tituly – Panna, Matka, Zachránkyně, Příčina spásy a spolu s příkladnými Mariinými ctnostmi vytvářejí základ litanických invokací.⁴⁹

Mariánskými dogmaty a chválou morálních kvalit Panny Marie se následně zabývá většina církevních otců Východu i Západu.⁵⁰ Důvodem je nejen samotný význam Panny Marie, ale také těsné sepětí mariologie s christologií. Mariánské pravdy, které se v církvi postupně rozvíjejí, významně doplňují christologii o ekleziologickou hodnotu.⁵¹ Maria se stává vzorem a tajemstvím církve.⁵² Je předobrazem toho, co se má v církvi rozvinout.⁵³

Už v Apoštolském vyznání víry je zmínka o Matce Boží jako Panně Marii, což Cařihradský koncil v roce 381 potvrzuje a rozšiřuje.⁵⁴ Významným mezníkem je v roce 431 závěr koncilu v Efezu, který, ačkoliv se obhajobou titulu Bohorodička primárně vyslovuje k otázkám christologickým, otevírá tímto výrokem cestu k rozvoji mariánského kultu.⁵⁵ Následující koncily tento závěr opakují a v 7. století na církevním sněmu v Toledu dále rozšiřují o nauku Mariina panenství před porodem a po porodu.⁵⁶

---

⁴⁹ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 97-98, 105, 114.

⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 97-140.

⁵¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 27.

⁵² Srov. LG č. 63, 65.

⁵³ Srov. RAHNER, Hugo. *Maria a církev*. Olomouc : Refugium, 1996, s. 11.

⁵⁴ Srov. SCHMAUS, Michael. *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1993, s. 221-222.

⁵⁵ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha : Krystal OP, 2010, s. 159.

⁵⁶ Srov. SCHMAUS, Michael. *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1993, s. 222-223.

Dogmata o Neposkvrněném početí a Nanebevzetí Panny Marie byla sice výslovně formulována až v 19. a 20. století, ale od počátku církve byla v nauce implicitně přítomna (srov. např. zvolání *milostiplná* – Lk 1,28).⁵⁷

Dogmatický i etický obraz Panny Marie podněcoval potřebu Marii chválit a uctívat. Ve 2. století rostlo vlivem apokryfních spisů užívání básnických přívlastků – epitet k oslavě Panny Marie.⁵⁸

Ačkoliv přímé vzývání máme doloženo až z pozdějšího období, můžeme se oprávněně domnívat, že bylo součástí křesťanského života od nejranějších dob církve. Vždyť již za svého pozemského života se Maria přimlouvala u svého Syna za potřebné, jak to dokládá Janovo evangelium (srov. Jan 2,3-5) a Ježíš sám nám ji daroval za matku (srov. Jan 19,26-27). Matka děti nejen učí a vychovává, ale také se o ně stará a za ně se přimlouvá.

Patrně nejstarší zachovanou mariánskou modlitbou je *Pod ochranu Tvou se utíkáme*. Pochází z vánoční liturgie koptské církve z 2.–3. století a dokládá veřejnou mariánskou úctu v liturgii.⁵⁹ Ve 4.–5. století máme doloženo vzývání Panny Marie v liturgii Jakubově a anafoře řecké liturgie.⁶⁰

Ve spisech církevních otců nalézáme přímé vzývání Panny Marie až ve 4. století, a to v kázání sv. Řehoře Naziánského. Sv. Řehoř Nysský hovoří i o soukromém zjevení Panny Marie a oslavuje ji jako tu, která má v mysli víru a v lůně Krista. Sv. Efrém Syrský opěvuje Marii v hymnech jako nade vše krásnou, prostou hříchu, posvěcenou a jasnou. Sv. Ambrož se zmiňuje o meči utrpení Panny Marie a předkládá Pannu Marii jako vzor panenství. Sv. Augustin zdůrazňuje její bezhříšnost.⁶¹

---

⁵⁷ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc : Maticе Cyrilometodějská, 2000, s. 4-5.

⁵⁸ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Maticе cyrilometodějská, 1996, s. 105.

⁵⁹ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995, s. 397.

⁶⁰ Srov. PETRI, Heinrich et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Maticе cyrilometodějská, 1996, s. 379.

⁶¹ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Maticе cyrilometodějská, 1996, s. 115-123.

Z téhož století pocházejí i nejstarší římské kostely zasvěcené Panně Marii. Jedná se o baziliky Santa Maria Maggiore a snad i Santa Maria Trastevere.⁶² Samostatný svátek Panny Marie byl zaveden před koncem čtvrtého století v Alexandrii.⁶³

V 5. století opěvuje Petr Chryzolog Pannu Marii jako „Matku světla, trůn Boha, chrám větší než nebe, neporušenou zahradu, plodivý vinný hrozen, čistou holubici, obohacující poklad, archu života, obydlí Trojice“. Sv. Cyril Alexandrijský oslovuje Marii v modlitbě na sněmu v Efezu takto: „Buď nám pozdravena, Bohorodičko Maria, ctihodný poklade celého zemského okrsku, lampo, která nikdy nehasneš, koruno panenství, žezlo povětrí, svatyně, která nikdy nebude zbořena...“. V této době se také rozvíjejí mariánské tituly jako Prostřednice⁶⁴, Rozdavatelka dober⁶⁵, Maria je oslovována, jako ta, která přináší uzdravení zarmoucené Evě a suší slzy nešťastným⁶⁶, objevují se už také přívlastky jako Přesvatá a Neposkvrněná.⁶⁷

Těmito i dalšími mariánskými tituly a biblickými předobrazy se inspiruje v 6. století mariánský hymnus *Akathistos* (slovansky Akafist) patřící k pokladům Východní církve.⁶⁸ Tato modlitba se stává inspirací také pro západní mariánské modlitby, hymny a litanie.⁶⁹

V 7. století zavedl papež Sergius I., původem ze Syrie, slavení mariánských svátků obvyklých v té době u východních křesťanů také v Západní církvi.⁷⁰ V souvislosti s nimi se začínají rozvíjet i mariánské litanie.⁷¹

---

⁶² Srov. GASLINE, Cinzia Valigi. *Řím a Vatikán*. Narni – Terni : Plurigraf, 1998, s. 98, 120.

⁶³ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Maria v tradici křesťanského Východu*. Velehrad : Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, 1993. s. 22.

⁶⁴ Termín pochází od Basilia ze Seleucie.

⁶⁵ Termín pochází od Theodora z Ankary.

⁶⁶ Termín pochází od Prokla z Konstantinopole.

⁶⁷ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 116-118.

⁶⁸ Srov. *Akathistos : Mariánský hymnus*. Olomouc : Refugium, 1996, s. 5.

⁶⁹ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 14.

⁷⁰ Jednalo se o Zvěstování Páně, Očišťování Panny Marie a Nanebevzetí Panny Marie (Hromnice). Srov. GELMI Josef. *Papežové : Od svatého Petra po Jana Pavla II*. Praha : Mladá fronta, 1994, s. 60.

⁷¹ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanen : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 8.

II.1.2. Vývoj litaní jako typu modlitby

Schéma litanické formy modlitby je dialogické. Tvoří jej zvolání toho, kdo se předmodlívá a lidu, který odpovídá.⁷²

Litanie umožňují prodlévání před Bohem. Opakované zvolání nechává v sobě doznívat jednotlivé invokace a zároveň předjímá obsah zvolání následujících.⁷³

Původ litaní je starobylý. Vzývání podobná litaním se nacházejí dokonce už v pohanských kultech. Tam však měly magickou funkci, kdy se lidé z opatrnosti nebo strachu obraceli na bohy, aby si je naklonili. Litanie nalezneme i v židovské tradici. Starozákonní litanie však nemají funkci ochrannou, ale oslavnou. Vyjmenovávají Boží skutky, chválí Boha za jeho dílo a děkují mu za jeho přízeň. Ve Starém zákoně nalézáme litanickou formu modlitby např. v Žalmu 135 (136) nebo v Knize proroka Daniela (srov. Da 3,52-90).⁷⁴

V prvotní církvi se jako odpovědi užívalo např. zvolání *Maranatha!* – *Přijď, Pane!* nebo *Kyrie eleison!* – *Pane smiluj se!* Těmto odpovědím předcházely zpočátku spontánní invokace, které se postupně ustálily a byly zařazeny do liturgie.⁷⁵

Původní liturgická struktura představovala výzvu jáhna k modlitbě, poté tichou modlitbu zakončenou kolektou. Postupně se přidávaly prosby o smilování, pokoj a za další potřeby církve i světa. Připojovalo se i vzývání Matky Boží. Přednášel je jáhen a lid společně odpovídal zvoláním. Tato forma se uchovala dodnes v byzantské liturgii pod názvem *ektenie*.⁷⁶

---

⁷² Srov. BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche : Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987, s. 214.

⁷³ Srov. GUARDINI, Romano. *O modlitbě : uvedení do školy křesťanské modlitby*. Praha : Zvon, 1991, s. 157.

⁷⁴ Srov. BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche : Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987, s. 214.

⁷⁵ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 23.

⁷⁶ Srov. TAFT, Robert Francis. *Život z liturgie : tradice Východu i Západu*. Olomouc : Refugium, 2008, s. 207-209, 228.

Ve 3. století je v Syrii známá litanie oslavující Ježíše Krista vznešenými přívlastky a metaforami.⁷⁷ V galikánské liturgii byly litanie v místě dnešních přímlov a v milánském (ambroziánském) ritu jsou dodnes přednášeny v postní době místo *Gloria*.⁷⁸

Charakter invokací býval kající, prosebný nebo oslavný.⁷⁹ Postupně se ke vzývání Ježíše Krista přidávaly další invokace k andělům a archandělům, ke svatým podle jejich hierarchie (patriarchové, proroci, apoštolové, mučedníci, vyznavači, panny atd.). Jako odpověď se ustálilo zvolání *Ora pro nobis!* – *Oroduj (pros) za nás!* Tak se postupně vyvíjely litanie ke všem svatým, které dostaly v 6. století, v době papeže Řehoře Velikého, kanonický tvar. Jejich pronášení bylo v té době spojeno s procesími, která každoročně 25. dubna ke cti sv. Petra putovala ze sedmi římských chrámů do stacionárního chrámu, kde se konala bohoslužba. Tyto litanie byly časem označeny jako *Litanie maior* (větší), na rozdíl od *Litanií minor* (menších) konaných od 5. století ve Francii po tři dny před Nanebevstoupením Páně.⁸⁰

Později se začalo užívat litaní ke všem svatým jako přípravné modlitby před křtem na Bílou sobotu a před jáhenským, kněžským či biskupským svěcením.⁸¹ Oficiální schválení litaní ke všem svatým se však uskutečnilo až v 18. století papežem Benediktem XIV.⁸²

Ve středověku se celkově rozvíjela litanická forma modliteb, které uplatňovaly biblické a mystické obrazy. Těchto litaní bylo velké množství. Mezi nimi se nám dochovaly litanie k Nejsvětějšímu jménu Ježíš, o jejichž rozšíření a možná částečně i autorství se zasloužil sv. Bernardin Sienský a sv. Jan

---

⁷⁷Srov. BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche : Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987, s. 215.

⁷⁸Srov. KŘIVÝ, Pavel Pankrác. *Litanie*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1998, s. 21.

⁷⁹Dodnes se zachovalo v římském ritu trojí zvolání *Pane smiluj se* na začátku bohoslužby. Prosby na konci bohoslužby slova a trojí zvolání *Beránku Boží* před přijímáním.

⁸⁰Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 21-23.

⁸¹Srov. BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche : Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987, s. 215.

⁸²Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 21-23.

Kapistránský. Schváleny pro celou církev byly v 19. století papežem Lvem XIII.⁸³

II.1.3. Dějiny loretánských litaní

Nejprve se objevovaly mariánské invokace v rámci litaní ke všem svatým, a to zejména po Efezském sněmu v roce 431. Nejstarší mariánská zvolání jsou tři: *Svatá Maria*, *Svatá Boží Rodičko* a *Svatá Panno panen*.⁸⁴

Není vyloučeno, že se mariánské litanie začaly na Západě objevovat již v 6. století či dříve.⁸⁵

V 7. století, za pontifikátu papeže Sergia I., byla v Římě na svátek Zvěstování Páně zavedena modlitba mariánských litaní. Později byla rozšířena i na další mariánské svátky. Zpívala se během procesí z kostela sv. Hadriána do baziliky S. Maria Maggiore, ale recitovala se v i jiných kostelích a věřící se jí modlili ve svých domácnostech.⁸⁶

V 8. století byly litanie k Panně Marii známé ve Španělsku nebo v Irsku.⁸⁷

Mariánské litanie můžeme nalézt také u Rabana Maura⁸⁸ a Paschalia Radberta v 9. století. Z 11. století se nám dochoval hymnus *Salutatio Sanctae Mariae* z Paříže, inspirovaný modlitbou Akathist⁸⁹. V téže době vznikaly také mariánské laudy⁹⁰ a antifony k žalmům v Žaltáři.⁹¹

Od 12. století nabývaly mariánské litanie stále větší oblíbenosti. Zpočátku jim chyběla ustálená forma a existovaly v různých variantách. Nebyly užívány

---

⁸³ Srov. SZCZERBA, Dorota. *Praktyczny leksykon modlitwy*. Kraków : Wydawnictwo M, 2008, s. 74.

⁸⁴ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995, s. 398.

⁸⁵ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 9.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 8.

⁸⁷ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995, s. 398. Srov. BOUŠKA, Sigismund Ludvík. *Mirjam – Maria : výklad litanie loretanské*. Praha : V. Kotrba, 1903, s. 33.

⁸⁸ Srov. SPENGLER, Theodor. *Rabanus Maurus – učitel Německa*. Olomouc : Refugium, 2011, s. 32n.

⁸⁹ Viz kapitola II.1.1. Východiska mariánské úcty.

⁹⁰ Ranní modlitba.

⁹¹ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 189.

všeobecně v celé církvi, ale sloužily k vyjádření osobní zbožnosti zejména na mariánských poutních místech.⁹²

K dalším nejstarším zachovaným památkám patří rukopis pařížské knihovny z 12. století. Obsahuje 24 invokací k Panně Marii a jako odpověď užívá zvolání *Ora pro nobis – Oroduj za nás*.⁹³

Z této doby máme k dispozici také mohučské litanie pod názvem *Letania de domina nostra Dei genitricis virginis Mariae* – Litanie paní našeho Boha, Matky Panny Marie. Tyto litanie začínají obvyklým zvoláním *Kyrie eleison*, vzýváním Trojice a jsou zakončeny zpěvem *Beránku Boží*.⁹⁴

Asi k neznámějším patřily litanie benátské užívané zejména v 15.–19. století. Modlitba litaní byla spojena s procesím. Tyto litanie byly velice podobné litaniím z Loreta.⁹⁵ Jejich užívání bylo ukončeno s pádem Benátské republiky v roce 1820.⁹⁶

G. Meersseman uvádí ve své knize *Der Hymnos Akathistos im Abendland* domněnku, že loretánské litanie nevznikly spontánně přednášenými invokacemi, které se časem ustálily, ale byly sestaveny jedním autorem, možná tzv. Magistrem P. z Paříže. Původně obsahovaly 66 invokací⁹⁷, seskupených do dvojic, které spojoval nejen rytmus a rým, ale i myšlenkové paralelismy podobně jako u Žalmů (srov. např. Ž 59,2-3) nebo na jiných místech Písma svatého (srov. např. Ex 15,1-19). Vychází přitom jednak ze zachované podoby loretánských litaní, kde jsou dvojverší na několika místech patrná, dále ze studia soudobých mariánských hymnů, které nesou významnou podobnost

---

⁹² Srov. NADOLSKI, Bogusław. *Leksykon liturgii*. Poznaň : Wydawnictwo Pallottinum, 2006, s. 744.

⁹³ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 16-17.

⁹⁴ Srov. MEERSSEMAN, Gilles Gérard. *Der Hymnos Akathistos im Abendland : Gruss-Psalter, Gruss-Orationen, Gaude-Andachten und Litaneien*. [Teil] 2. Freiburg : Universitätsverlag, 1960, s. 251-254.

⁹⁵ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 189.

⁹⁶ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 33.

⁹⁷ Rekonstruovaný latinsko-český text litaní uvádíme v příloze č. 1.

s loretánskými litaniami a nakonec z dalších mariánských litaní (např. výše uvedených pařížských, mohučských atd.), jež tento princip uplatňují.⁹⁸

První doklad o veřejném přednesení loretánských litaní je z 10. prosince 1531, kdy bylo dokončeno mramorové obložení Svaté chýše. Od roku 1547 se je modlili každou sobotu po mši svaté a na mariánské svátky augustiniáni z Recanati.⁹⁹

První výtisk byl nalezen v modlitební knize štrasburského semináře. Nese dataci roku 1558 a byl vytištěn v Dillingenu. Obsahově je téměř totožný s dnešní podobou litaní. Pouze místo dnešních zvolání *Mater purissima – Matko přečistá* a *Mater admirabilis – Matko obdivuhodná* uvádí *Mater piissima – Matko milostivá* a *Mater mirabilis – Matko podivuhodná*. Není vyloučeno, že se o toto vydání litaní zasloužil sv. Petr Kanisius, který v té době navštívil Loreto.¹⁰⁰

V 70. letech 16. století se v Loretu vyskytla iniciativa zavést nové litanie¹⁰¹, které budou na čistě biblickém základu. Důvodem byl apoštolský list motu proprio papeže Pia V. z roku 1571, v němž papež ve snaze uvést do života reformy Tridentského koncilu zakazuje netradiční a neschválené formy modliteb. Nové litanie si však nezískaly podporu následujícího papeže Řehoře XIII. A papež Sixtus V. doporučil k modlitbě původní verzi litaní.¹⁰²

Sixtus V. také jako první z papežů zmiňuje loretánské litanie ve své bule *Redituri* z r. 1587. Jejich modlitbu spojil s odpustky a vyslovil přání, aby se recitovaly v římské kurii.¹⁰³

---

⁹⁸ Srov. MEERSSEMAN, Gilles. Der Hymnos Akathistos im Abendland II : Gruss-Psalter, Gruss-Orationen, Gaude-Andachten und Litaneien. [Teil] 2. Freiburg im Breisgau : Universitetsverlag, 1960, s. 53-57.

⁹⁹ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 20-22.

¹⁰⁰ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 20. Doplnkově srov. Litany of Loreto. In *New Advent* [online]. [ke dni 2017-03-21]. Dostupné z [www: http://www.newadvent.org/cathen/09287a.htm](http://www.newadvent.org/cathen/09287a.htm).

¹⁰¹ Latinsko-český text těchto litaní uvádíme v příloze č. 2.

¹⁰² Srov. *New Catholic encyclopedia*. [Part] 8. Detroit : Gale, 2003, s. 602-603.

¹⁰³ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch - kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 43.

V 16. století byly litanie loretánské vytištěné asi dvacetkrát.¹⁰⁴ Např. sv. Petr Kanisius vložil tuto modlitbu do svého katechismu vydaného v roce 1587.¹⁰⁵

Koncem tohoto století patrně i vlivem protireformačních snah začalo vznikat množství různých mariánských litaní, které často obsahovaly dogmatické chyby a nesprávné teologické výrazy. Papež Klement VIII. proto v roce 1601 vydal dekret *Quoniam multi* o zákazu všech litaní, kromě těch, které jsou uvedeny v misálu a breviáři a kromě litaní loretánských.¹⁰⁶

Modlitbu loretánských litaní zavedl kardinál Francesco Toledo v roce 1597 v římské bazilice Santa Maria Maggiore a v roce 1613 papež Pavel V. nařídil, aby zde byla zpívána každou sobotu ráno i večer a o mariánských svátcích. Díky tomu se modlitba litaní rozšířila i do dalších římských kostelů.¹⁰⁷

V roce 1675 vydala Kongregace pro obřady¹⁰⁸ reskript, kterým povoluje vkládání dalších invokací.¹⁰⁹ K oficiálnímu schválení litaní však došlo až v 18. století za papeže Benedikta XIV, kdy směly být jako jediné z mariánských litaní užívány během veřejných bohoslužeb.¹¹⁰

Liturgické úpravy II. vatikánského koncilu umožnily zjednodušit úvodní část litaní.¹¹¹ Loretánské litanie jsou také jmenovány v *Příručce odpustků* z roku 1968 jako modlitba spojená s možností získání částečných odpustků.¹¹²

---

¹⁰⁴ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 21.

¹⁰⁵ Srov. CANISIUS Petrus. *Manuale Catholicorum, in usum pie precandi collectum : et cum romano calendario nunc primum editum*. Friburgi Helvetiorum : Typis Abrahami Gempferlini, 1587, s. 430-434. [online]. [ke dni 2017-03-21]. Dostupné z www: <http://www.e-rara.ch/doi/10.3931/e-rara-10556>.

¹⁰⁶ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 30-31.

¹⁰⁷ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 52-53.

¹⁰⁸ Současná Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.

¹⁰⁹ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 37.

¹¹⁰ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 27.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 61.

¹¹² Srov. KŘIVÝ, Pavel Pankrác. *Litanie*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1998, s. 22.

II.2. Struktura loretánských litaní a prameny jednotlivých invokací

Loretánské litanie¹¹³ se zpravidla rozdělují na tři části. První část je úvodem k litaním a vzýváním Nejsvětější Trojice. Druhou tvoří vlastní tematika uctívání Panny Marie a třetí se nejprve kajícně obrací ke Kristu jako k Beránkovi a poté je zakončena modlitbou k Panně Marii, která celé litanie uzavírá.¹¹⁴

Touto strukturou se bude také řídit členění následujících kapitol. Nejprve se zaměříme na úvod litaní, poté na mariánské invokace a nakonec rozebereme závěrečnou část.

II.2.1. Úvodní část litaní

Úvod litaní tvoří nejprve trojí opakované zvolání: *Pane, smiluj se; Kriste, smiluj se; Pane, smiluj se*. Dále následují dvě zvolání obracející se ke Kristu a úvodní část je zakončena vzáváním Nejsvětější Trojice.

Zvolání *Kyrie eleison – Pane, smiluj se*, pochází z řečtiny a nalezneme jej už v pohanských rituálech. Bylo jím oslovováno božstvo nebo panovník s božským statusem. Ve Starém zákoně se s tímto zvoláním setkáme především v Žalmech (srov. např. Ž 6,3; Ž 9,14; Ž 57,2). V evangeliu se zvolání vztahují k Ježíši Kristu (srov. Mt 15,22; Lk 17,13). Do liturgie byla tato modlitba zařazena jako odpověď lidu na prosby a odtud přešla také do litaní. Papež Řehoř Veliký přidal jako obměnu zvolání *Christe eleison – Kriste, smiluj se* a upravil jejich celkové množství na devět. Tedy trojí zvolání *Kyrie eleison*, trojí zvolání *Christe eleison* a opět trojí zvolání *Kyrie eleison*. Kolem 8. století se omezil počet těchto zvolání na tři, podle tří Božských osob.¹¹⁵

---

¹¹³ Latinsko-český text litaní uvádíme v příloze č. 3.

¹¹⁴ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 36.

¹¹⁵ Srov. NADOLSKI, Bogusław. *Leksykon liturgii*. Poznań : Wydawnictwo Pallottinum, 2006, s. 708, 709.

Další část úvodu tvoří opakované zvolání obracející se ke Kristu: *Christe, audi nos – Kriste, uslyš nás* a *Christe, exaudi nos – Kriste, vyslyš nás*. Tato část je vlastně obměnou zvolání *Kyrie eleison* a podobná forma se také objevuje už v pohanských náboženstvích.¹¹⁶ V Písmu svatém je nalezneme zejména v 8. kapitole 1. knihy Královské a v 6. kapitole 2. knihy Paralipomenon, dále v knize Žalmů např. 27,7; 39,13; 130,2 a na mnoha dalších místech. Tato část se po II. vatikánském koncilu obvykle vypouští pro zamezení duplicity a upřednostnění jednoduchosti litaní.¹¹⁷

Následuje oslovení jednotlivých Božských Osob a celé Trojice. Každé zvolání má tři části. Nejprve je označena Osoba, pak její podstata a nakonec je uvedena prosba:¹¹⁸ *Pater de caelis, Deus – Otče z nebes, Bože, Fili Redemptor mundi, Deus – Synu Vykupiteli světa, Bože, Spiritus Sancte, Deus – Duchu Svatý, Bože a Sancta Trinitas, unus Deus – Svatá Trojice, jeden Bože*. Na každou invokaci odpovídáme *miserere nobis – smiluj se nad námi*. Tyto invokace jsou původem latinské a k litaním byly připojené později.¹¹⁹

II.2.2. Mariánské invokace

Již jsme se zmínili o možném autorství tzv. Magistra P. Jeho případná zásluha na tvorbě loretánských litaní však spočívá pouze v literární a poetické konstrukci textu. Jednotlivé mariánské obrazy jsou buď inspirovány tradicí církve, liturgickými texty, Písmem Svatým anebo byly převzaty z litaní ke všem svatým. Můžeme zde nalézt vlivy autorů jak západních (např. sv. Ambrože, Venancia Fortunáta, sv. Isidora ze Sevilly, sv. Paschalia Radberta, Fulberta

---

¹¹⁶ Srov. BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche : Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987, s. 233.

¹¹⁷ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 61.

¹¹⁸ Toto schéma však současný český překlad uvedený v kancionálu nezachovává. Srov. Kancionál : společný zpěvník českých a moravských diecézí. Praha : Zvon, 1994, s. 94.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, s. 52-53.

de Chartres), tak i východních (např. sv. Efréma Syrského, sv. Jana Geometra, sv. Jana Damašského) a inspiraci hymnem Akathistos.¹²⁰

V současné době tvoří vlastní část vzývání Panny Marie padesát invokací rozdělených do tří pásem. První začíná zvoláním *Svatá Maria*, druhé invokací *Zrcadlo spravedlnosti* a třetí vzýváním *Královno andělů*.¹²¹ Odpověďmi na invokace je zvolání *Ora pro nobis – Oroduj za nás*. Výraz *oroduj* je počestěnou formou latinského *ora, orare* a znamená přednášet prosby, přimlouvat se, vyjednávat, či prosebně žádat.¹²²

První pásmo vyjadřuje charakteristické rysy osobnosti Panny Marie a je rozděleno do tří skupin. První skupina opěvuje Mariinu svatost, druhá Mariino mateřství a třetí Mariino panenství.¹²³

První skupinu tvoří trojí zvolání k Panně Marii uvozené slovy *svatá*. Tato zvolání byla převzata z tehdejší verze litaní ke všem svatým.¹²⁴

Může nás překvapit, že Maria je nejprve oslokována jako matka, tedy Boží rodička, a teprve potom jako panna. Podobně i následující invokace opěvují Marii nejprve jako matku a až následně jako Pannu. Opačné pořadí titulů panny a matky, než bychom logicky očekávali nebo než je uvedeno v mešním kánonu, spočívá v záměru autora neuvádět tituly chronologicky, ale hierarchicky. Panenství samo o sobě, i když je výraznou hodnotou, není naplněním Mariina

---

¹²⁰ Srov. MEERSSEMAN, Gilles Gérard. Der Hymnos Akathistos im Abendland : Gruss-Psalter, Gruss-Orationen, Gaude-Andachten und Litaneien. [Teil] 2. Freiburg im Breisgau : Universitätsverlag, 1960, s. 53-62.

¹²¹ Srov. SZCZERBA, Dorota. *Praktyczny leksykon modlitwy*. Kraków : Wydawnictwo M, 2008, s. 74-75. Nápěv P. Bubly uvedený v kancionálu ovšem sleduje odlišnou teologickou strukturu, protože odděluje vzývání Panny Marie jako Matky a jako Panny. Tyto dva mariánské tituly by se měly vzájemně doplňovat a tvořit jednotu. Srov. Kancionál : společný zpěvník českých a moravských diecézí. Praha : Zvon, 1994, s. 94-97.

¹²² Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 71.

¹²³ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 61-62.

¹²⁴ Srov. MEERSSEMAN, Gilles Gérard. Der Hymnos Akathistos im Abendland : Gruss-Psalter, Gruss-Orationen, Gaude-Andachten und Litaneien. [Teil] 2. Freiburg im Breisgau : Universitätsverlag, 1960, s. 54.

poslání. Její důležitost spočívá v tom, že přijala Boha do svého lůna a stala se jeho matkou.¹²⁵

K deseti zvoláním oslovujícím Marii jako matku přibyly ve dvacátém století další dvě. 22. srpna 1903 byla papežem Lvem XIII. vložena invokace *Matko dobré rady* a v době II. vatikánského koncilu 21. listopadu 1964 doplnil papež Pavel VI. zvolání *Matko Církve*, které papež sv. Jan Pavel II. v roce 1980 umístil hned za invokaci *Matko Kristova*.¹²⁶ Toto pásmo uzavírá šest invokací oslovujících Marii jako Pannu.

Druhé pásmo sestává ze sedmnácti invokací, které můžeme rozčlenit do dvou částí. První obsahuje metaforická vyjádření a předobrazy inspirované nebo převzaté ze Starého zákona¹²⁷. Začíná zvoláním *Zrcadlo spravedlnosti* a končí invokací *Hvězdo jitřní*. A druhá část od *Uzdravení nemocných* po *Pomocnice křesťanů* vyjadřuje vztah Panny Marie k putující církvi.¹²⁸

U tří invokací *Stánku Ducha svatého*, *Stánku vyvolený* a *Stánku zbožnosti* dochází k nepřesnosti v současném českém překladu latinského textu. Jednak latinskému výrazu *vas* by lépe vyhovoval překlad *nádoba*, jak tomu bylo ve starších překladech.¹²⁹ Toto vyjádření by také lépe vystihovalo liturgický rozměr Mariina života – odevzdanost, službu, oběť, přinášení Krista a zároveň lidskou křehkost.¹³⁰ Dále výrazy: *...spirituale*, *...honorabile* a *...insigne devotionis* by bylo lépe přeložit např. jako *...duchovní*, *...ctihodná* a *...vynikající zbožnosti*. Podobně jak to uvádí starší překlad: *Nádobo duchovní, Nádobo*

---

¹²⁵ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loreťanske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 89.

¹²⁶ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 37-38.

¹²⁷ Konkrétní biblické souřadnice uvádíme u textu v příloze č. 3.

¹²⁸ Srov. BOUŠKA, Sigismund Ludvík. *Mirjam – Maria : výklad litanie loreťanské*. Praha : V. Kotrba, 1903, s. 106.

¹²⁹ Srov. TŘEBÍZSKÝ, Václav Beneš. *Pomněnky : Modlitební kniha*. Praha : Česká katolická charita, 1950, s. 285.

¹³⁰ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loreťanske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, 206.

počestná, Nádobo vznešená pobožnosti (v současném jazyce spíše *Vznešená nádobo pobožnosti*).¹³¹

U posledního zvolání *Pomocnice křesťanů* bývá v komentářích často mylně uváděno, že bylo vloženo do litaní papežem Piem V. za tureckého obléhání Evropy v den rozhodující bitvy u Lepanta roku 1571. Tuto invokaci však uvádí již štrasburský výtisk litaní z roku 1558.¹³²

Třetí pásmo oslavuje Marii jako královnu. Už církevní Otcové oslavovali Pannu Marii jako Slavnou Rodičku Boha. Titul má svůj předobraz ve 45. žalmu (srov. Ž 45,10-18), vychází z evangelia (srov. Lk 1,31-33) a knihy Zjevení sv. Jana (srov. Zj 12,1). K rozvoji tohoto titulu přispěla také karolínská doba. O Marii jako o Královně hovoří např. Ambrosius Autpert, sv. Anselm z Canterbury, Eadmer a další.¹³³

Původně končily litanie zvoláním *Královno všech svatých*. Později byly připojeny další invokace, které vytvořily novou skupinu. Nyní v tomto pásmu rozlišujeme dvě skupiny. První charakterizuje nebeské království a jmenuje ty, kdo do něj patří, a druhá charakterizuje povahu Mariina kralování.¹³⁴

V první skupině nalezneme výčet jednotlivých hierarchických skupin nebešťanů, který má pramen už v řecké liturgii z 6. století. Autor loretánských litaní jej mohl převzít také z litaní ke všem svatým nebo se mohl inspirovat dílem básníka Venancia Fortunáta.¹³⁵

Druhá skupina zvolání byla doplněna papeži. První dvě invokace tvoří rámec Mariina života, jsou to: *Královno, počatá bez poskvrny hříchu prvotního*, která byla vložena do litaní po vyhlášení dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie papežem Piem IX. dne 8. prosince 1854 a *Královno nanebevzatá*,

---

¹³¹ Srov. BOUŠKA, Sigismund Ludvík. *Mirjam – Maria : výklad litanie loretanské*. Praha : V. Kotrba, 1903, s. 42.

¹³² Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 34.

¹³³ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 161-162.

¹³⁴ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretské : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 290.

¹³⁵ Srov. MEERSSEMAN, Gilles Gérard. *Der Hymnos Akathistos im Abendland : Gruss-Psalter, Gruss-Orationen, Gaude-Andachten und Litaneien*. [Teil] 2. Freiburg : Universitätsverlag, 1960, s. 60.

tu vložil do litaní papež Pius XII. 30. října 1950 v předvečer vyhlášení dogmatu o nanebevzetí Panny Marie.¹³⁶

Další invokace vypovídají o naplnění Mariina života, a to *Královno posvátného růžence*, tu již dříve přidávala růžencová bratrstva a dominikáni a pro celou církev byla zavedena papežem Lvem XIII. 10. prosince 1883; *Královno rodin*, jež vložil do litaní sv. Jan Pavel II. 31. prosince 1995 a *Královno míru*, kterou doplnil papež Benedikt XV. 27. srpna 1917.¹³⁷

II.2.3. Závěrečná část litaní

Zpěv *Beránku Boží* pochází ze syrské liturgie a do římské bohoslužby byl přidán koncem 7. století papežem Sergiem I. Jedná se o zpěv doprovázející lámání proměněného chleba. Zpočátku se opakoval i několikrát, dokud nebyl všechn chléb rozlámán. V 9. století se ustálil počet opakování na tři¹³⁸ a od 11. století bylo třetí zvolání nahrazováno prosbou za pokoj.¹³⁹

Tento zpěv přešel s malými obměnami do závěrečné části litaní ke všem svatým, odkud jej převzaly litanie loretánské. V současném českém překladu, jak jej nalezneme v kancionálu, zaznívá na trojí zvolání *Beránku Boží...* trojí stejná odpověď *smiluj se nad námi*.¹⁴⁰ V latinském textu se však na trojí výzvu odpovídá pokaždé různě. První odpověď zní *parce nobis, Domine – odpusť nám, Pane*, druhá *exaudi nos, Domine – vyslyš nás, Pane* a teprve třetí odpověď *miserere nobis – smiluj se nad námi* se shoduje s latinskou předlohou.

Trojí zvolání se formálně vrací k počátečnímu vzývání Nejsvětější Trojice a spolu se závěrečným zvoláním *smiluj se nad námi* tvoří rámeček litaní.¹⁴¹

---

¹³⁶ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 35-38. Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretské : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 371.

¹³⁷ Srov. tamtéž, s. 37-40. Srov. tamtéž.

¹³⁸ Liturgická reforma II. vatikánského koncilu opět umožňuje vícere opakování zpěvu *Beránku Boží* s ukončením závěrečnou prosbou *daruj nám pokoj*. Srov. NADOLSKI, Bogusław. *Leksykon liturgii*. Poznań : Wydawnictwo Pallottinum, 2006, s. 138.

¹³⁹ Srov. NADOLSKI, Bogusław. *Leksykon liturgii*. Poznań : Wydawnictwo Pallottinum, 2006, s. 136n.

¹⁴⁰ Srov. Kancionál : společný zpěvník českých a moravských diecézí. Praha : Zvon, 1994, s. 96.

¹⁴¹ Srov. ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretské : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998, s. 390.

K litaním bylo připojeno zvolání *Oroduj za nás, svatá Boží Rodičko, aby nám Kristus dal účast na svých zaslíbeních*, které shrnuje všechny vyslovené mariánské tituly do centrálního poslání jejího života být Boží Matkou a uvádí ji jako prostřednici přímlyvy ke Kristu jako k původci spásy.

Celé litanie uzavírá závěrečná modlitba, která byla upravena zvlášť pro každou liturgickou dobu.

II.3. Loretánské litanie v žité tradici

Loretánské litanie vynikají vysokou kontemplativností, intelektuální spekulativností i uměleckou symboličností. Brzy si proto získaly oblibu v modlitební praxi řeholních řádů, osobností světského i duchovního života a také zbožného lidu. Staly se inspirací pro mnoho umělců – básníků, hudebních skladatelů i výtvarníků a architektů.

V následující kapitole pohovoříme o úctě k loretánské svatyni a modlitbě litaní, kterou chovali řeholní společenství a významné osobnosti. Dále se zaměříme na rozvoj a šíření lidové zbožnosti k loretánské Matce Boží v naší zemi. V poslední kapitole se seznámíme s některými významnými umělci, kteří působili na našem území a ve své tvorbě se inspirovali loretánskými litaními.

II.3.1. Osobnosti, které duchovně čerpaly z loretánských litaní

Je samozřejmě velice obtížné vysledovat všechny osobnosti, které se těšily z bohatství modlitby loretánských litaní. Vždyť nejen jednotlivci, ale celé kongregace zavedly záhy tuto modlitbu do svých modlitebních pořádků.

Zřejmě prvním řádem, který se pravidelně modlil loretánské litanie, byli augustiniáni v Recanati, pod jejichž správou tehdy Svatá chýše patřila. Do jejich modlitební praxe byla oficiálně zařazena od roku 1547.¹⁴²

V letech 1555–1773 byla loretánská svatyně pod správou jezuitů.¹⁴³ Ti se stali horlivými šířiteli této modlitby. Doporučovali ji zejména v sobotu a na mariánské svátky.¹⁴⁴ Již jsme zmiňovali přínos sv. Petra Kanisia k jejich rozšíření. V roce 1612 vydali v příručce pro mariánské kongregace také biblickou verzi litaní.¹⁴⁵

Bula papeže Sixta V. Redituri z roku 1587 se obrací na řád bosých karmelitánů, kterým povoluje tuto modlitbu podle praxe ve Svaté chýši.¹⁴⁶ Od roku 1604 denně recitovali a v sobotu zpívali loretánské litanie také servité.¹⁴⁷ Postupně se přidávaly další mariánské kongregace, růžencová bratrstva apod.¹⁴⁸ Generální kapitula dominikánů zařadila zpěv litanie do sobotních modliteb v roce 1615.¹⁴⁹

Řád menších bratří kapucínů, pod jejichž správou od roku 1883 nazaretský domek spadá, nejprve upřednostňoval soukromou modlitbu biblických litaní,¹⁵⁰ a od roku 1609 se bratři modlili každý den po kompletáři původní verzi litaní.¹⁵¹

O úctě k loretánskému domku svědčí také řady osobností, které mnohdy opakovaně přicházely do Loreta nebo zde pobývaly i delší dobu. Kromě významných postav politického i kulturního života, jako byli např. císař Svaté

---

¹⁴² Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 20.

¹⁴³ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 22, 28.

¹⁴⁴ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 189.

¹⁴⁵ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 24. Viz kapitola II.3.1. Dějiny loretánských litaní.

¹⁴⁶ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 43.

¹⁴⁷ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 32.

¹⁴⁸ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 51.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž.

¹⁵⁰ Viz kapitola II.3.1. Dějiny loretánských litaní.

¹⁵¹ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 33.

říše římské Fridrich III. Habsburský, královna Anna Rakouská, anglický král Jakub František Stuart, rakouská arcivévodkyně a princezna česká, uherská a chorvatská Marie Klementina, dále Kryštof Kolumbus, Miguel de Cervantes, Galileo Galilei, René Descartes, Wolfgang Amadeus Mozart a další, sem zavítali také mnozí papežové, např. Mikuláš V., Pius II., Julius II., Klement VII., Pavel III., Klement VIII, Pius VI., Pius VII., Řehoř XVI., bl. Pius IX., Lev XIII. sv. Jan XXIII. sv. Jan Pavel II. a Benedikt XVI.¹⁵² Rovněž zde byla řada osobností, které byly později svatořečeny, např. sv. Ignác z Loyoly, sv. Petr Kanisius, sv. František Borgiáš, sv. Karel Boromejský, sv. Kamil de Lellis, sv. Alois Gonzaga, sv. František Saleský, sv. Robert Bellarmin, sv. Serafín z Montegrana, sv. Jan Kalasánský, sv. Jan Leonardi, sv. Lorenz Brindisi, sv. Josef Kuppertinský, sv. Ludvík z Monfortu, sv. Alfonz Maria Liguori, sv. Don Bosco, sv. Terezie od Dítěte Ježíše, sv. Maxmilián Kolbe, sv. Leopold Mandič a mnozí další. Zmíňme také i Chiaru Lubichovou, která měla ve Svatém domku vnuknutí založit hnutí Fokoláre.¹⁵³

Četná řeholní společenství různých spiritualit a také mariánské kongregace zřízené jezuity měly a mají i dnes ve zvyku se denně modlit společně tyto litanie. Napříč staletími se jedná o stovky tisíc lidí, kteří se nechávají „občerstvovat“ touto modlitbou.¹⁵⁴

II.3.2. Loretánské litanie jako výraz mariánské úcty věřícího lidu

Úcta k loretánské svatyni se díky poutníkům rychle šířila. První nepřímé zmínky o přítomnosti poutníků nalezneme už v roce 1313. Na šíření úcty se

---

¹⁵² Srov. Na setkání s papežem v Loretu se očekává přes 350 tisíc mladých. In *Církev.cz* [online]. [ke dni 2017-01-30]. Dostupné z [www: https://www.cirkev.cz/archiv/070822-na-setkani-s-papezem-v-loretu-se-ocekava-pres-350-tisic-mladych](https://www.cirkev.cz/archiv/070822-na-setkani-s-papezem-v-loretu-se-ocekava-pres-350-tisic-mladych).

¹⁵³ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 20-34. Srov. GRIMALDI, Floriano. *La traditione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981, s. 62 - 64.

¹⁵⁴ Srov. KROESS, Alois. *Geschichte der Böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu III. Die Zeit von 1657 bis zur Aufhebung der Gesellschaft Jesu im Jahre 1773*. Olomouc : Refugium, 2012, s. 156. Srov. CORETHOVÁ, Anna. *Pietas Austriaca : Fenomén rakouské barokní zbožnosti*. Olomouc : Refugium, 2012, s. 73n.

podíleli také vojáci, kteří přicházeli do Svaté chýše prosit za šťastný návrat domů.¹⁵⁵

Zpočátku přicházeli poutníci z Itálie a okolních zemí. Během prvních dvou desetiletí 14. století však stále více přibývalo poutníků z jiných částí Evropy, např. z oblasti Řecka, Německa nebo ze severu Evropy. Počet poutníků postupně narůstal také v souvislosti s udělením odpustků spojených s návštěvou této svatyně.¹⁵⁶

Dochovaná zpráva z roku 1565 hovoří o poutnících přicházejících do loretánské svatyně za zpěvu litaní.¹⁵⁷ Díky mnoha poutníkům přicházejícím z různých zemí se litanie rychle rozšířily po celé Evropě.

Od roku 1584 byly zpívány ve Florencii v kostele Svatého Kříže.¹⁵⁸ V ústavě neapolských řeholníků nacházíme zmínku z roku 1589 o recitaci loretánských litaní v domácnostech. Výše zmiňovaná dominikánská kapitula z roku 1615 už předpokládá modlitbu loretánských litaní jako běžnou praxi ve všech křesťanských rodinách.¹⁵⁹

Koncem 16. století se také začínají budovat na různých místech Evropy a Latinské Ameriky kopie Svaté chýše, tzv. *loretánské kaple*. U nás byla jako první vystavěna kaple v Horšovském Týně už roku 1584. Řada kaplí vzniká z podnětu šlechticů, kteří Loreto navštívili. K hlavním motivům zakládání mariánských svatyní patří kromě mariánské úcty také vděčnost za přijatá dobrodiní a snaha podpořit protireformační úsilí. Některé stavby byly také iniciovány jezuitským řádem nebo místními biskupy, kteří je obvykle svěřovali pod správu řádům „františkánské rodiny“.¹⁶⁰

---

¹⁵⁵ Srov. SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014, s. 17-20.

¹⁵⁶ Srov. GRIMALDI, Floriano. *La tradizione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981, s. 53. Viz kapitola I.2. Rozvoj poutního místa.

¹⁵⁷ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 20.

¹⁵⁸ Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 44.

¹⁵⁹ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 33.

¹⁶⁰ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 24-28.

Pro jednotlivé loretánské kaple byly v Itálii zhotovovány kopie sošky Panny Marie. Kopie sošky byla týden umístěna ve Svaté chýši, přikládána k originálu a žehnána papežem. Přenesení takové sošky do loretánské kaple bylo provázeno slavnostním procesím za přítomnosti věřícího lidu.¹⁶¹ Lze předpokládat, že při této příležitosti byly zpívány také loretánské litanie.

S českými nápěvy byly poprvé uvedeny v kancionálu *Písně katolické* Jiřího Hlohovského z roku 1622.¹⁶²

Po skončení třicetileté války se loretánské litanie staly brzy důležitou součástí mariánských pobožností, které se konaly každou sobotu a na mariánské svátky.¹⁶³ Z tohoto důvodu byly také zřizovány hudební fundace pro učitele a žáky, kteří byli pověřeni jejich zpěvem.¹⁶⁴ Jezuité se je s oblibou modlili při lidových misiích na venkově.¹⁶⁵

Koncem 18. století klesá vlivem osvícenství zájem o mariánskou úctu.¹⁶⁶ Josefské reformy vedly ke zrušení některých loretánských kaplí, zrušeny byly hudební fundace a zakázána procesí. Přesto však zůstala v sobotu a na mariánské svátky modlitba loretánských litaní v kostelích zachována.¹⁶⁷

V 19. století se staly výrazovým prostředkem mariánské úcty tzv. májové pobožnosti, jejichž součástí byly obvykle i loretánské litanie.¹⁶⁸

V současné době se s veřejnou formou modlitby litaní setkáváme především na májových pobožnostech a poutních slavnostech. Modlitby

---

¹⁶¹ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 72.

¹⁶² Srov. SEHNAL Jiří. Předmluva. In MICHNA Z OTRADOVIC, Adam Václav. *Officium vespertinum*. Praha : Editio Bärenreiter, 2004. s. III.

¹⁶³ Srov. ROYT, Jan. Úcta k Panně Marii a k českým zemským patronům v řádu Tovaryšstva Ježíšova v Barokních Čechách in *Bohemia Jesuitica 1556-2006*. Praha : Karolinum, 2010, s. 1295.

¹⁶⁴ Srov. SEHNAL, Jiří. *Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži*. Kroměříž : Muzeum Kroměřížska, 1993, s. 85.

¹⁶⁵ Srov. SEHNAL Jiří. Předmluva. In MICHNA Z OTRADOVIC, Adam Václav. *Officium vespertinum*. Praha : Editio Bärenreiter, 2004. s. III.

¹⁶⁶ Srov. PETRI, Heinrich, et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Maticе cyrilometodějská, 1996, s. 213.

¹⁶⁷ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. [Díl] 2. Praha : Zvon, 1991. s. 164-165, 168-169.

¹⁶⁸ Srov. BÄUMER, Remigius et SCHEFFCZYK., Leo. *Marienlexikon*. [Teil] 4. St. Ottilien : EOS, 1992, s. 245.

o sobotách a mariánských svátcích během roku se konají na některých poutních místech nebo v loretánských kaplích.¹⁶⁹

II.3.3. Loretánské litanie v umění

Hudba je důležitým nástrojem pro udržení rytmu modlitby a jednotnosti odpovědí.¹⁷⁰ V lidovém provedení zpíval jednotlivé invokace zpravidla kněz a lid odpovídal. Později se přidala umělecká figurální forma, kdy celé litanie zpíval sbor.¹⁷¹

První dochovaný nápěv loretánských litaníí byl vydaný v roce 1575 v Benátkách. Vytvořil jej varhaník Svaté chýše v Loretu Constanzo Porta. Tento nápěv však složil pro tzv. biblickou¹⁷² verzi litaníí, která nebyla schválena.¹⁷³

Největšímu skladatelskému zájmu se těšila modlitba loretánských litaníí v 17. a 18. století.¹⁷⁴ Mezi prvními byli např. Pierluigi da Palestrina¹⁷⁵ a Orlando di Lasso. K významným světovým skladbám patří také dvě loretánské litanie Wolfganga Amadea Mozarta, které složil krátce po své návštěvě v Loretu.¹⁷⁶

Světových skladatelů, kteří komponovali litanie, byla celá řada. V naší práci se však budeme věnovat prioritně skladatelům tuzemským.

---

¹⁶⁹ Srov. Týden u minoritů : Poutní slavnosti : Hlavní slavnosti v kostele sv. Janů a v Loretě. In *Minorie v Brně : Bratři menší konventuální*. [online]. [ke dni 2016-12-20]. Dostupné z [www: http://brno.minorite.cz/?m=7&idc=t-18](http://brno.minorite.cz/?m=7&idc=t-18).

¹⁷⁰ Srov. BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche : Handbuch der Liturgiewissenschaft*. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987, s. 217.

¹⁷¹ Srov. SEHNAL Jiří. Předmluva. In MICHNA Z OTRADOVIC, Adam Václav. *Officium vespertinum*. Praha : Editio Bärenreiter, 2004. s. IV.

¹⁷² Viz kapitola II.3.1. Dějiny loretánských litaníí.

¹⁷³ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 22.

¹⁷⁴ V augustiniánském archivu v Brně u sv. Tomáše bylo k r. 1771 evidováno na 493 různých nápěvů Loretánských litaníí. Srov. SEHNAL Jiří. Předmluva. In MICHNA Z OTRADOVIC, Adam Václav. *Officium vespertinum*. Praha : Editio Bärenreiter, 2004. s. IV.

¹⁷⁵ Tento text litaníí však obsahuje některé odlišnosti oproti verzi schválené později. Srov. SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900, s. 45. Mohl by tak vypovídat pro hypotézu starší verze litaníí G. G. Meerseemana. Viz kapitola II.3.1. Dějiny loretánských litaníí.

¹⁷⁶ Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 54. Mozartovi bylo v době, kdy psal litanie pouhých 14 let.

Prvním českým skladatelem figurálního provedení byl v roce 1648 Adam Michna z Otradovic¹⁷⁷, následoval např. Alberik Mazák¹⁷⁸, Pavel Vejvanovský¹⁷⁹, Jan Dismas Zelenka¹⁸⁰, Bohuslav Matěj Černohorský¹⁸¹, František Xaver Brixi¹⁸², Jakub Jan Ryba¹⁸³ a další. Dále v 19. století Pavel Křížkovský¹⁸⁴ a Vojtěch Říhovský¹⁸⁵. U současníků nalezneme vícehlasé zpracování loretánských litaní např. u Petra Chaloupského¹⁸⁶ a Ondřeje Muchy.¹⁸⁷ Hudební zpracování litaní u významných skladatelů 20. století však nenalézáme.

Naproti tomu se ve 20. století mnohem intenzivněji inspirují loretánskými litaními čeští básníci. Tato modlitba se pro mnohé stává útěchou a nadějí v době nacismu a komunistické totality. Především je třeba zmínit dílo Václava Renče, který loretánské litanii věnoval sbírku *Loretánské světlo*¹⁸⁸. Z dalších autorů jmenujme např. Klementa Bochořáka, Josefa Knapa, Jaroslava Seiferta, Jana Zahradníčka, Eugena Lišku, Josefa Veselého a ze současníků např. Evu Lopourovou.¹⁸⁹

---

¹⁷⁷ Srov. SEHNAL Jiří. Předmluva. In MICHNA Z OTRADOVIC, Adam Václav. *Officium vespertinum*. Praha : Editio Bärenreiter, 2004. s. III.

¹⁷⁸ Srov. Dochovaná díla a jejich uložení : Cultus Harmonicus op. I – Opus Minus (1649). In Alberik Mazák – *Cultus Harmonicus : 1609-1661 významný středoevropský skladatel raného baroka* [online]. [ke dni 2017-03-23]. Dostupné z www:

http://www.mazak.sdh.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=12.

¹⁷⁹ Srov. SEHNAL, Jiří. *Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1993, s. 85-86.

¹⁸⁰ Srov. SMOLKA, Jaroslav. *Jan Dismas Zelenka : Příběh života a tvorby českého skladatele vrcholného baroka*. Praha : AMU, 2006, s. 181-183, 254-256.

¹⁸¹ Srov. ČERNOHORSKÝ, Bohuslav Matěj. *Laudetur Jesus Christus* [CD]. Praha : 2HP Production, 2005.

¹⁸² Srov. BRIXI, František Xaver. *Litaniae laurentanae ex D.* Březnice : JPG plus, 2014, 85 s.

¹⁸³ Srov. RYBA, Jakub Jan. *Missa in B; Litaniae Lauretanae in B; Litaniae Lauretanae in Es* [CD]. S.l. : Agentura „A“, 1992.

¹⁸⁴ Srov. KŘÍŽKOVSKÝ, Pavel. *Litanie Lauretánská : pro smíšený sbor s průvodem varhan*. Brno : Ol. Pazdírek, 1925. 4 s.

¹⁸⁵ Srov. *Archiv Musica sacra R-Z baroka* [online]. [ke dni 2017-02-23]. Dostupné z www: http://www.sdh.cz/sdh_htm/archiv_pms/ar_ms_rz.html.

¹⁸⁶ Srov. *Petr Chaloupský : privat web site* [online]. [ke dni 2017-02-23]. Dostupné z www: <http://www.chaloupsky.op.cz/PCH-NO-LITANIE.htm>.

¹⁸⁷ Srov. *Bc. Ondřej Mucha* [online]. [ke dni 2017-02-23]. Dostupné z www: <http://ondrejmuchu.aspone.cz/harmonizace.htm>.

¹⁸⁸ Srov. RENČ, Václav. *Loretánské světlo*. 3. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. 111 s.

¹⁸⁹ Srov. TRÁVNÍČEK, Mojmír. *Maria Panno, Matko slova : Panna Maria v poezii českých básníků nové doby*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2005, s. 55-202.

Mariánská tematika byla velmi oblíbená také v dílech básníků barokní doby. Nelze však jednoznačně říci, zda se jejich inspirací staly loretánské litanie, nebo zda pouze použili obvyklé soudobé hymnické obrazy. Nejvýraznější podobnost jsme našli v básni Jana Josefa Božana *Před zázračným obrazem Panny Marie v Slavičkovi rájském*¹⁹⁰.

Ve výtvarném umění byly zejména v 18. století zobrazovány jednotlivé invokace formou freskové výzdoby v kostelích. Nalezneme je na mariánských poutních místech, např. ve Křtinách od Jana Jiřího Etgense¹⁹¹, v Bozkově¹⁹², v Sepekově od Siarda Noseckého¹⁹³, v pražské Loretě¹⁹⁴ a v brněnském kostele Nanebevzetí Panny Marie od Felixe Antona Schefflera¹⁹⁵, v pražském kostele sv. Ignáce v Mariánské kapli od Jana Ezechiela Vodňanského¹⁹⁶ a na dalších místech.

Vyobrazení k jednotlivým invokacím bývají také uvedena v publikovaných rozjímáních. Např. v díle kardinála Groëra *Die Rufe von Loreto*, vydaného také v polštině, jsou zobrazeny kvalitní středověké rytiny, nebo v rozjímáních Giorgia Basadonny jsou moderní ilustrace od Franka Vignazia.¹⁹⁷

Neměli bychom zapomenout také na řadu významných architektů, kteří se u nás podíleli na budování loretánských kaplí. Některé kopírují Svatou chýši do nejmenších detailů, jinde bychom však podobnost hledali jen stěží. K těmto umělcům patří např. Giovanni Orsi (Praha–Hradčany), Johann Lucas Hildebrandt (Rumburk), Mořic Grimm (Brno), Jan Blažej Santini (Golčův Jeníkov, Rychnov

---

¹⁹⁰ Srov. BOŽAN, Jan Josef. *Slaviček rájský*. Brno : Host, 1999, s. 198.

¹⁹¹ Srov. KAVIČKA, Karel. *Poutní a farní chrám Páně Jména Panny Marie ve Křtinách*. Brno : Kartuziánské nakladatelství, 2014, s. 51n.

¹⁹² Srov. KUBÁTOVÁ, Tařana. *Bozkov*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1943, s. 17.

¹⁹³ Srov. VENDL Karel Václav. František Siardus Nosecký : Příspěvek životopisný. In: Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1922. Praha 1923, s. 54.

¹⁹⁴ Srov. BAŠTOVÁ, Miroslava et al. *Pražská Loreta: průvodce poutním místem*. Praha: Řád menších bratří kapucínů, 2001, s. 13.

¹⁹⁵ Srov. VONDRÁČKOVÁ, Marcela. Felix Anton Scheffler a malířská výzdoba jezuitského kostela Nanebevzetí P. Marie v Brně in *Bohemia Jesuitica 1556-2006*. Praha : Karolinum, 2010, s. 1414.

¹⁹⁶ Srov. MÁDL, Martin. „Pictuare elegantes“ in der Prag St.-Ignatius-Kirche und der Maler Jahann Ezechiel Wodniansky in *Bohemia Jesuitica 1556-2006*. Praha : Karolinum, 2010, s. 1393.

¹⁹⁷ Srov. GROËR, Hans Hermann. *Die Rufe von Loreto*. Maria Roggendorf : Salterrae, 1991, 129 s. Srov. GROËR, Hans Hermann. *Litania Loretańska*. Katowice : Kuria Metropolitalna, 1995. 244 s. Srov. SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014, s. 64-227.

nad Kněžnou, asi Jaroměřice u Jevíčka) a další. Zmiňme rovněž umělce, kteří se podíleli na výzdobě těchto kaplí. Mezi nimi byli štukatěři, např. Jacobo Agosta, Giovanni Colombo a Bartolomeo Cometa (Praha) nebo František Binert (Rumburk, Kosmonosy), malíři, např. Jan Krištof Handke (Olomouc) Gottfried Herbert (Brno, Fulnek, Praha–Hradčany), Juda Tadeáš Supper (Moravská Třebová).¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ Srov. BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000, s. 29-59.

III Dopad loretánských litaní na duchovní formaci

Nechat se duchovně formovat znamená chtít dorůstat do krásy. Krásu může duši darovat jedině Bůh, který je jejím pramenem. Maria byla velice otevřená tomuto Božímu působení. V plnosti přijímala dary, které jí Bůh svěřoval, a zcela se mu odevzdávala. Proto může být nazývána *Tota pulchra – Celá krásná*.¹⁹⁹

Invokace loretánských litaní odrážejí Mariinu krásu a těm, kteří je rozjímají, dávají v této kráse spočinout. Již samotné spočívání v kráse povznáší duši a vzbuzuje v ní touhu po Bohu.

V dnešní době se se slovem formace setkáváme v různých kontextech. Nejprve si proto vymežíme tento pojem z teologického hlediska. Nad významem mariánské úcty ve formaci se zastavíme ve druhé kapitole. Třetí kapitolu budeme věnovat loretánskými litaními jako inspiraci pro duchovní život.

III.1. Co se rozumí duchovní formací

Pojem formace vychází ze slova *forma*, které má původ v Aristotelově hylémorfismu. Podle této nauky je všechno, co existuje, složeno z látky (řec. hylé) a formy (řec. morfé). Látka sama o sobě nestačí k tomu, aby něco existovalo. Tím, co podle Aristotela uvádí k existenci, je forma. Ta dává látce nejen tvar, ale také určení, charakteristiku i cíl.²⁰⁰

V první části této kapitoly si přiblížíme význam slova *formovat* z pohledu antropologické teologie a vymežíme si rozdíly oproti tomu, jak chápe tento výraz pedagogika. Následně se zaměříme na prostředky, které nám na naší cestě ke zralosti nabízí Bůh skrze církve. V závěrečné části si nastíníme etapy, kterými procházíme v duchovním životě.

---

¹⁹⁹ MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE. Matka Páně : Památka – Přítomnost – Naděje /List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií/. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 45.

²⁰⁰ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Praha : Zvon, 1991, s. 134.

III.1.1. Vymezení pojmu formace

Výraz formovat můžeme chápat ve smyslu vtiskovat nejen určitý tvar, ale také vlastnosti a schopnosti a zaměřovat formovaného k určitému cíli. Protože se tento výraz často objevuje v pedagogice jako synonymum k pojmu vzdělání a výchova, vnímáme jako vhodné vymežit rozdíly mezi pohledem pedagogiky a teologie.

Pedagogika definuje výchovu jako všestranné formování osobnosti²⁰¹ a učení jako formativní proces²⁰². Sama stanovuje výchovné a vzdělávací cíle, které se mění podle sociálního, kulturního i politického profilu společnosti. Dosažení těchto cílů má zajistit připravenost člověka obstat ve společnosti, být jí prospěšný a být schopen se dále rozvíjet na rovině sociální, osobnostní i odborné.²⁰³ Jinými slovy, pedagogika zaměřuje člověka k tomu, aby byl schopný sebeuplatnění a zároveň naplnil ideje dané společností.

Duchovní formace hovoří také o všestranném formování osobnosti, ovšem v jiném kontextu než pedagogika. Není zacílená k sebeuplatnění ve společnosti, ale zaměřuje se na budování vztahu k Bohu jako k osobě.²⁰⁴ Cílem není obstat jako morálně dokonalý křesťan (naplnit ideje), ale nechat se milovat Bohem a odpovídat na jeho vztah vírou a důvěrou. Teprve z tohoto základu se mohou rozvíjet a formovat jednotlivé stránky osobnosti.

Bůh si přeje, abychom se stále učili jej milovat (srov. Dt 6,5). On sám je cílem a hlavním formovatelem duše (srov. Jer 18,1-6). V Ježíši Kristu z nás činí své děti (srov. Ef 1,5) a Duchem Svatým proniká a přetváří naše nitro podle svého vlastního plánu (srov. 2 Kor 3,18).

Bylo by však nepochopením domnívat se, že jsme odkázáni pouze pasivně vyčkávat, co s námi Bůh udělá. Bůh nás stvořil ke svému obrazu (srov. Gn 1,27),

---

²⁰¹ Srov. GRECMANOVÁ, Helena et URBANOVSKÁ, Eva et HOLOUŠOVÁ, Drahomíra. *Obecná pedagogika*. Olomouc : Hanex, 1998, s. 50.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 70.

²⁰³ Srov. KALHOUS, Zdeněk et OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002, s. 122-125, 273-276.

²⁰⁴ Srov. RUPNIK, Ivan Marko. Viera jako miesto formácie a miesto realizácie povolania. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002, s. 132.

tz. že nám umožnil zrcadlit Boží schopnost milovat, být svobodnými, aktivními a tvůrčími a to i ve vztahu k Hospodinu. Proto Bůh vyžaduje také aktivní spolupráci na naší formaci. Duchovní formace je tedy synergií – spoluprací Boha a člověka. Bůh nám nabízí mnoho různých prostředků a záleží na nás, nakolik jich využijeme.²⁰⁵

III.1.2. Duchovní prostředky v procesu zrání osoby

Z pohledu antropologické teologie se stáváme osobou ve chvíli, kdy se zrodí náš vztah k Bohu a ten se rodí křtem.²⁰⁶ Křest nás přivtěluje ke Kristu, činí z nás Boží děti a uvádí nás do vztahu s Bohem a s církví.²⁰⁷ Již jsme Boží děti a zároveň do tohoto privilegia teprve dorůstáme (srov. 1 Jan 3,2). Svoje křestní povolání potřebujeme ještě kultivovat, formovat, otevírat se působení Ducha Svatého, který sám z nás činí osobnost, tedy člověka spočívajícího v Bohu.²⁰⁸ Duch Svatý pronikající do naší duše nás uvádí do celistvosti, pevnosti, naplňuje nás, dává smysl našemu bytí a rozvíjí naši identitu.²⁰⁹

Bůh nám na naší duchovní cestě nabízí prostředky k získávání jeho milosti, která nám pomáhá otevírat se jeho působení a formovat vztah k Němu. Důležitý je náš zájem, naše touha po Bohu (nebo touha toužit po Bohu)²¹⁰, která nás disponuje a otvírá k přijetí milosti. Bez tohoto vnitřního „nastavení“ se náš duchovní život může stát pouhou formální (mechanickou) povinností (srov. Zj 3,15,16).

Uvedme si nyní několik prostředků, skrze které se otevíráme Božímu působení:

---

²⁰⁵ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995, s. 55-56.

²⁰⁶ Srov. ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2007. s. 24.

²⁰⁷ Srov. SCHMAUS, Michael. *Svatosti (De sacramentis)*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1992, s. 210.

²⁰⁸ Srov. AMBROS, Pavel. *Osob a osobitost úcty – zrod a obrana mariánské lidové pobožnosti*. In *Studijní texty ze spirituální teologie II : osoba – osobnost – osobitost*. Olomouc : Refugium, 2004. s. 192.

²⁰⁹ Srov. ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2007. s. 37, 39.

²¹⁰ V době neútechy, vnitřní vyprahlosti, kdy se nám nedaří, můžeme pocíťovat nechuť k jakékoli duchovní aktivitě a své závazky (liturgii, modlitby, svátosti atd.) plnit pouze formálně. Přesto však vnitřně prahneme po tom, aby se v nás opět plně rozhořela láska k Bohu.

Na prvním místě zmíníme svátosti. V nich nám Bůh nabízí skrze církve účast na svém životě. Každá svátost nás disponuje na cestě víry a obrací k Bohu. Všechny svátosti mají formační účinek na naši duši.²¹¹ Iniciační svátosti (křest, biřmování a eucharistie) dávají růst našemu vztahu k Bohu, svátosti uzdravující (svátost smíření a pomazání nemocných) přispívají k našemu očistění a uzdravení a svátosti stavu (manželství či kněžství) nás disponují pro naplnění záměru, který s námi Bůh má.

Dále je to liturgie, která nám skrze slavení Velikonočního tajemství otvírá přístup k Otci.²¹² Shromážděný lid vítá Krista ve svém středu a sám se stává jeho tělem (srov. Ef 2,21-22). Liturgie kultivuje naše city, léčí duši, uspořádává vztahy a dává vyrůst touze po společenství nebeského Jeruzaléma²¹³.

V každém aspektu našeho života má být stále přítomna modlitba.²¹⁴ Je naší svobodnou odpovědí Bohu na jeho volání a vypovídá o našem vztahu k Němu.²¹⁵ Skrze ni náš vztah k Bohu stále roste a udržuje se.²¹⁶ Modlitba nás otevírá působení Ducha Svatého, který sám se za nás k Bohu přimlouvá (srov. Řím 8,26).

Pro naši formaci je rovněž důležitá četba, zejména četba Písma svatého, kde se nám Bůh dává ve svém slově, dále životopisů světců, spisů církevních otců a mystiků, dokumentů církve a dalších kvalitních duchovních textů. Četba dodává impulsy k duchovnímu životu, spojuje nás s tradicí církve, sytí hodnotami a formuje naše poznání.²¹⁷ V četbě životopisů svatých se také

---

²¹¹ Srov. SCHMAUS, Michael. *Svátosti (De sacramentis)*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolickéj cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1992, s. 9.

²¹² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgický rok : historický vývoj a současná praxe*. Praha : Vyšehrad, 1998, s. 32.

²¹³ Srov. EVDOKIMOV, Pavel Nikolajevič. *Epochy duchovního života : od pouštních Otců do našich dnů*. Olomouc : Refugium, 2002, s. 217. Srov. ALTRICHTER, Michal. Jednoduchost a liturgie aneb o srozumitelnosti v teologii vůbec. In *Studijní texty ze spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2011, s. 126-127.

²¹⁴ Srov. GUARDINI, Romano. *O modlitbě*. Praha : Zvon, 1991, s. 204.

²¹⁵ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti : Dějiny a teologie duchovního života*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 108-109.

²¹⁶ Srov. GUARDINI, Romano. *O modlitbě*. Praha : Zvon, 1991, s. 22-23.

²¹⁷ Srov. ALTRICHTER, Michal. Jak číst životopisy svatých? : Uvedení do duchovní četby. In *Četba v procesu formace : pracovní seminář Katedry pastorální a spirituální teologie CMTF UP a Centra Aletti v Olomouci uskutečněný ve dnech 1.5.-3.5.2003*. Olomouc : Refugium, 2003, s. 75.

setkáváme se vzory. Sami světcí se často inspirovali příkladem života svých předchůdců a obraceli se k nim v prosbě o přímluvu.²¹⁸

Formační impulsy (příjemné i nepříjemné) často dostáváme také od svých bližních. Ne náhodou jsme povoláni k lásce k bližnímu obdrželi ihned po povolání k lásce k Bohu (srov. Mk 12,31). Je nemožné milovat Boha a obejít vztah k bližnímu, neboť Bůh je v něm přítomný (třebaže nemusí být zakoušený) jako v cíli své lásky. Bůh se totiž často sklání k naší duši právě skrze bližní a očekává vůči nim naši pozornost a otevřenost.²¹⁹

Bůh nás může formovat skrze všechno, co prožíváme.²²⁰ Pro nás je však důležité, abychom správně rozlišili, jak máme v dané situaci jednat nebo kam nás naše vnitřní hnutí vedou. Bůh hovoří k člověku prostřednictvím myšlenek a citů, ale stejné prostředky používá i ďábel. K tomu, abychom rozlišili, odkud k nám myšlenky (nápady) a citová hnutí přicházejí, potřebujeme pomoc duchovního otce nebo duchovní matky.²²¹

Duchovně doprovázet mohou i laici, muži či ženy. Je ideální, pokud je doprovázející knězem a zároveň také zpovědníkem. Ne vždy je to však možné. Duchovní otec – matka zná naše srdce, nehodnotí naše hnutí izolovaně (bez kontextu), ale ví, kým jsme před Bohem, a jak se na nás Bůh dívá.²²²

Nechat se duchovně vést znamená také přijmout naši omezenost a odkázanost na druhého. Tento postoj nás disponuje k otevřenosti vůči Duchu Svatému a k přijetí spásy.²²³

---

²¹⁸ Srov. CINCIALOVÁ, Marta Lucie. Téma cesty světců a jeho význam pro řeholní formaci. In *Studijní texty ze spirituální teologie III : Naši nebeští přátelé*. Olomouc : Refugium, 2006, s. 53.

²¹⁹ Srov. SCHMAUS, Michael. *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1993, s. 142.

²²⁰ Srov. RUPNIK, Ivan Marko. Vzťah ako miesto formácie : Duchovné otcovstvo a materstvo v komunite ako spoločenstve. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. s. 139.

²²¹ Srov. ŠTREMPELJ, Marina. Duchovné rozlišovanie. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. s. 26.

²²² Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. Spoveď. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. s. 62.

²²³ Srov. WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti : Dějiny a teologie duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 72.

III.1.3. Fáze duchovního života

Na počátku duchovního života pociťujeme obvykle nadšení. Tato část bývá označována jako teze.²²⁴ Těšíme se z křestního daru – vždyť naše jméno zná sám Pán. „Trojjediný skrze Slovo přebývá v našem srdci, intenzivně prožíváme to, že jsme nevýslovně milováni.“²²⁵

Podobné nadšení můžeme zažívat i v souvislosti s povoláním. Radujeme se z našeho poslání k mateřství – otcovství, ať již v duchovním nebo fyzickém smyslu. Prožíváme rozechvění nad naším zasvěcením se Bohu, nebo přijatou svátostí manželství. Vše je jasné a zřejmé. Máme před sebou vizi našeho poslání, domníváme se, že víme, co od nás Pán žádá a s nadšením mu jdeme vstříc.

Naše duchovní cesta však nebývá tak přímočará, jak se na počátku jeví. Naopak je plná odboček, obtíží, stagnací případně i návratů zpět.²²⁶ Dokonce můžeme být paradoxně právě v těchto obdobích, kdy se jevíme sami sobě i druhým jako „méně duchovní“, mnohem více otevření pro přítomnost a působení Ducha Svatého, neboť stojíme před Pánem se svojí odhalenou křehkostí a o to pravdivěji jej hledáme.²²⁷

Toto období, označované jako antiteze, je důležitým pro třibení a zrání duše. Prožíváme střídání období útěch a neútěch a často zažíváme nejrůznější protivenství. Ta jsou ostnem, skrze který proudí Boží milost (srov. 2 Kor 12,7-9). Všechny kříže, které nás protínají, naše nezdary, prohry, obtíže v komunikaci s druhými, nepochopení, různé těžkosti, nemoci, neútěchy atd. jsou klíčovými místy duchovního zrání, křížovatkami, na nichž se můžeme více rozhodnout pro Boha, nebo se mu více vzdálit. „Bůh na nás v tomto rozhodujícím okamžiku napjatě čeká.“²²⁸

---

²²⁴ Srov. ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2007. s. 30-31.

²²⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelním Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 49.

²²⁶ Srov. CINČALOVÁ, Marta Lucie. Téma cesty světců a jeho význam pro řeholní formaci. In *Studijní texty ze spirituální teologie III : Naši nebeští přátelé*. Olomouc : Refugium, 2006, s. 66.

²²⁷ Srov. ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2007. s. 42-43.

²²⁸ EVDOKIMOV, Pavel Nikolajevič. *Epochy duchovního života : od pouštních Otců do našich dnů*. Olomouc : Refugium, 2002, s. 77.

V této chvíli stojíme před náročností lásky. Máme se naučit milovat bližního, který může být v danou chvíli naším protivníkem, máme se naučit milovat sebe, ačkoliv jsme (zase) mnohé pokazili, a máme se naučit milovat Boha bez kalkulu odměny a v prosté důvěře odevzdávající se duše. Odevzdávat se Bohu také znamená souhlasit s nevědomostí, odložit vlastní představy toho, jak by věci měly být a plně se otevřít Božímu vedení.²²⁹

Přijímání a trpělivé snášení těchto období a odevzdávání se v nich Bohu přináší vyžívání osobnosti a postupné dorůstání k plnosti – fázi syntéze.²³⁰ Darování se Bohu zároveň znamená přijetí jeho Daru (srov. Lk 1,38). Přijmout obdarování Duchem Svatým znamená nechat se jím stále více proměňovat. V komunikaci vzájemného darování nalézá člověk své poslání a stává se Božím obrazem.²³¹

III.2. Význam Panny Marie v duchovní formaci

Maria je pro nás vzorem člověka proměněného Božím Duchem, stvořeným „zrcadlem“ Boha Otce, první Ježíšovou spolupracovnicí a zároveň první věřící a učednicí.²³²

Církev od svých počátků považovala Pannu Marii za vzor křesťanského života, doporučovala napodobování jejích ctností a utíkala se k ní ve svých potřebách.²³³

První kapitolu věnujeme mariánským inspiracím pro duchovní život z pohledu formovaného. Ve druhé kapitole se zastavíme u stejného tématu, avšak

---

²²⁹ Srov. CAUSSADE, Jean-Pierre de. *Odevzdanost do Boží prozřetelnosti : milost přítomného okamžiku*. 1. vyd. Olomouc : Refugium, 2007, s. 92 .

²³⁰ Srov. ALTRICHTER, Michal. „Duchovní“ a „duševní“: příspěvek z pohledu teologie narativní. Olomouc : Refugium, 2003, s. 146.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 252.

²³² Srov. AMBROS, Pavel. „Ikonoklasmus“ a „ikonodulie“ – hledání nových obrazů svatých. In *Studijní texty ze spirituální teologie III : Naši nebeští přátelé*. Olomouc : Refugium, 2006, s. 33. Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelním Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 26, 28.

²³³ Srov. LG 63-66.

z pohledu formujícího. Oddíl zakončíme mariánskými podněty, které nabízejí loretánské litanie.

III.2.1. Maria je inspirací pro formovaného

S Marií se můžeme ztotožnit v našem lidství a zároveň v ní nalézat vzor budování hlubokého vztahu k Bohu, úplného přijetí Ježíše Krista, ochoty k otevřenosti stále se na duchovní cestě nechat (po)učit. Je nám příkladem ve vytrvalosti v modlitbě a prosbě o vylití Ducha, v připravenosti sloužit druhým, v ochotě snášet životní obtíže a s důvěrou žít v Boží přítomnosti.

Skrze Marii se stáváme Božími dětmi.²³⁴ Zároveň jsme také Mariinými dětmi, protože v mateřství Panny Marie je zahrnut vztah ke všem křesťanům.²³⁵ Ona se za nás zástupně nabízí Bohu, aby se skrze její tělesné mateřství mohlo duchovně vtělit Slovo do srdce každého křesťana.²³⁶ Skrze církev nás stále znovu rodí k duchovnímu životu.²³⁷ Věřící lidé ji vnímají jako milosrdnou matku, která se za nás přimlouvá, pomáhá nám v těžkostech a zprostředkovává Boží milost.²³⁸

Ač byla uchráněna dědičného hříchu, nebyla zbavena svobody se rozhodovat, byla vystavena lidské nevědomosti a nejistotě, zkouškám víry a poslušnosti.²³⁹ Mariin život nebyl prostý antinomií (protivenství). Např. poté, co počala Ježíše, ji chtěl sv. Josef opustit (srov. Mt 1,19), v pokročilém stupni těhotenství putovala přes sto kilometrů do Betléma (srov. Lk 2,1-5), porodila v nevyhovujících podmínkách (srov. Lk 2,7), s malým dítětem musela narychlo odejít do Egypta (srov. Mt 2,13-14), několik let žila v cizí zemi jako uprchlík (srov. Mt 2,14-15), s úzkostí hledala ztraceného Ježíše (srov. Lk 2,43-48), čelila

---

²³⁴ Srov. LG 52.

²³⁵ Srov. PETRI, Heinrich et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 320.

²³⁶ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. Základní teologické souřadnice kaple „Redemptoris Mater“. In *Četba v procesu formace : pracovní seminář Katedry pastorální a spirituální teologie CMTF UP a Centra Aletti v Olomouci uskutečněný ve dnech 1.5.-3.5.2003*. Olomouc : Refugium, 2003, s. 102.

²³⁷ Srov. RAHNER, Hugo. *Maria a církev*. Olomouc : Refugium, 1996, s. 51-52.

²³⁸ Srov. AMBROS, Pavel. *Osoba a osobitost úcty – zrod a obrana mariánské lidové zbožnosti*. In *Studijní texty ze spirituální teologie II : osoba – osobnost – osobitost*. Olomouc : Refugium, 2004, s. 191.

²³⁹ Srov. SCHMAUS, Michael. *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1993, s. 231-234.

nepochopení ze strany rodiny během veřejného působení svého Syna (srov. Mk 3,21), trpěla s ním až do jeho smrti (srov. Jan 19,25) a oplakávala ho, když jí ho mrtvého položili do klína. Tyto obtíže vedly Marii k prohlubování důvěry v Boha, k růstu víry a k úplnému odevzdání se Bohu.

Bůh obdaroval Marii od početí podobnou integritou, jakou měli lidé před prvotním hříchem.²⁴⁰ Veškeré její jednání proto mohlo být celistvé bez jednostranností (karikatur) a zaměřené k Bohu. Maria spojuje protiklady – Starý a Nový zákon, lidství a božství, mateřství a panenství, život v ústraní s životem ve společenství, mlčení s vhodným slovem, aktivní službu s trpělivým přenecháním činnosti jiným, zachování tradice s potřebou změny, profánní činnost s duchovním prožíváním, zachování řádu s tvůrčí spontaneitou, činorodost s kontemplací, podřízenou poslušnost s pokorným sdělením názoru apod. Je osobností, která přitahuje, občerstvuje a uzdravuje.²⁴¹ V pohledu na Marii a s její přímluvou se můžeme učit do této zralé integrity postupně dorůstat.

Úcta k Marii znamená touhu po jejím následování a uskutečňování jejích ctností v našem životě. Maria je nám vzorem ctností víry a poslušnosti Božímu slovu, upřímné pokory, ochotné lásky, rozvážné moudrosti, radostné zbožnosti, vděčnosti, obětavosti, modlitby, statečnosti, důstojné chudoby plné důvěry v Boha, bdělé starostlivosti, citlivé prozíravosti, panenské čistoty a manželské lásky. Ona nás těmito ctnostem učí a náš pokrok v duchovním životě plyne i z naší úcty k ní.²⁴²

III.2.2. Maria je inspirací pro formujícího

Zamýšlíme-li se nad životem Panny Marie tak, jak o něm vypovídá Písmo svaté, můžeme nalézt několik rysů, které jsou podstatné pro duchovního otce

---

²⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 231.

²⁴¹ Srov. PETRI, Heinrich et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 321.

²⁴² Srov. MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE. *Matka Páně : Památka – Přítomnost – Naděje /List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií/*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 164.

či matku, kteří chtějí formovat svěřené duše a doprovázet je na jejich cestě k Bohu.

Především celek Mariina života je orientovaný na Boha. Maria se mu zcela vydává, dává se do Jeho služeb, naplňuje Jeho vůli. Její identitou (radostným naplněním života) je její život s Bohem. Proto se také může stát jeho nástrojem. Její pomoc druhým vyvěrá z této identity.²⁴³

Maria se modlí. Její srdce přetéká chválou Boha. Modlí se také za bližní a za jejich potřeby. Modlí se společně s ostatními a vytváří modlitební společenství.²⁴⁴

Maria naslouchá. Naslouchá Božím slovu a naslouchá potřebám druhých, kterým Boží slovo zprostředkovává a předává. Nevede druhé k sobě, ale k Bohu.²⁴⁵

Maria je tam, kde je církev, rodí svěřené duše do církve a obléká je do Krista. Přijímá je za své děti (srov. Jan 20,25-27; Sk 1,14).²⁴⁶

Je něžně solidární a zodpovědná za druhé. Starostlivě pečuje o Alžbětu, svatební pár v Káně i o rodící se církve v Jeruzalémě.²⁴⁷

Maria se nepropaguje, přesto přitahuje. Vytváří společenství, je otevřená k přijetí těch, kteří hledají Ježíše – např. ochotně přijala pastýře a mudrce v Betlémě (Lk 2,16-19; Mt 2,11), buduje vztahy a zduchovňuje je (srov. Sk 1,14). Zprostředkovává Boží milost, přimlouvá se za potřebné a vede je k modlitbě a ke službě, sama však ustupuje do pozadí (srov. Jan 2,1-5).

---

²⁴³ Srov. PETRI, Heinrich et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 320.

²⁴⁴ Srov. *Apoštolská exhortace Pavla VI. „Cultus Marialis“ z 2. 2. 1974 : O správném způsobu a růstu uctívání Blahoslavené Panny Marie* [online]. [ke dni 2017-03-23]. Dostupné z [www: http://web.katolik.cz/feeling/library/Cultus%20Marialis.pdf](http://web.katolik.cz/feeling/library/Cultus%20Marialis.pdf).

²⁴⁵ Srov. MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE. *Matka Páně : Památka – Přítomnost – Naděje /List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií/*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 138.

²⁴⁶ Srov. RAHNER, Hugo. *Maria a církev*. Olomouc : Refugium, 1996, s. 53.

²⁴⁷ Srov. PETRI, Heinrich et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 322.

Je blízko těm, kteří ji potřebují, a dává svým životem dobrý příklad. Je milosrdná, pozorná, pohotová odpovědět na konkrétní potřeby, laskavá, nemoralizuje, nekritizuje, je diskrétní a vše svěřuje Ježíšovi.²⁴⁸

V ní spatřujeme vzor duchovního mateřství – otcovství. Maria vychází vstříc lidským potřebám, ale zároveň je staví do Kristova světla. Ježíši přednáší přímluvy za druhé a současně jim zprostředkovává Boží vůli a vybízí k jejímu plnění. Její láska k lidem pramení z Ježíšovy vykupitelské lásky.²⁴⁹

III.2.3. Maria a loretánské litanie

Loretánské litanie vykreslují Pannu Marii slovy, podobně jako to činí ikonopisci vizuálními symboly. Jednotlivé epitety litaní jsou podobny tahům štětce určujícím rysy tváře, její výraz, záhyby šatu, gesta, jemné barevné odstíny. Stejně tak hudební umělci mistrně charakterizují Mariinu krásu užitím tónů, jejich harmonizací, délkou, barvou, dynamikou, melodičností. Loretánské litanie užívají výrazy, které rozeznávají duši, vybízejí ke kontemplaci a ponoření se do hloubky. Sytí duši krásou, kterou Maria přijímá od Pána a která pozvedá naši mysl k Bohu.²⁵⁰ Je vhodné se proto vyhnout mechaničnosti odříkávání a ponechat dostatečný prostor k tichému doznění každé invokace.²⁵¹

Tímto „přebýváním u Marie“ odhalujeme na jedné straně Boží nádheru a vznešenost, kterou Bůh štědře rozdává všem, kteří jsou mu oddáni. Na druhé straně zde můžeme pravdivěji zahlédnout svoji nedokonalost, hříšnost a nedozrálou a svěřit je v Mariině přímluvě do Boží lásky. Zvoláními *oroduj za nás* přímo vtahujeme Marii do našich životů, do situací, které právě prožíváme. Vstupujeme do dialogu s ní a zároveň vedeme dialog navzájem mezi sebou. Individuální modlitba litaní je sice možná, ale její samotná

---

²⁴⁸ Srov. AMBROS, Pavel. Osoba a osobitost úcty – zrod a obrana mariánské lidové zbožnosti. In *Studijní texty ze spirituální teologie II : osoba – osobnost – osobitost*. Olomouc : Refugium, 2004, s. 190-191.

²⁴⁹ Srov. RM 21-23.

²⁵⁰ Srov. MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE. Matka Páně : Památka – Přítomnost – Naděje /List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií/. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 45.

²⁵¹ Srov. GUARDINI, Romano. *O modlitbě*. Praha : Zvon, 1991, s. 157.

dialogická struktura předpokládá společenství. Doprostřed modlícího se společenství přichází také sám Pán (srov. Mt 18,20).

Pokud se modlíme loretánské litanie sami, např. protože je to dáno aktuálními možnostmi, zkusme pozorněji naslouchat, která z invokací se nás více dotýká a déle u ní setrvat. Podobně si můžeme jednu z invokací vybrat jako střelnou modlitbu a určité období ji „nosit v srdci“, případně ji za někoho obětovat.

Každá modlitba nás přetváří a formuje. Je základním předpokladem našeho vztahu k Bohu a důležitým pramenem pro občerstvení na naší duchovní cestě.²⁵² Modlitba doprovázejícího je nezbytná pro zhlédnutí, co Pán se svěřenou duší zamýšlí.²⁵³

Loretánské litanie jsou výborným a staletými prověřeným zdrojem zdravé mariánské úcty, kterou církev doporučuje jako zdroj milosti a pomoci na cestě k plnosti a zralosti života.²⁵⁴ Modlitbou litaní nesměřujeme k Marii, ale spolu s Marií a s její pomocí směřujeme k Bohu.

III.3. Duchovní podněty k invokacím

Kontemplativní krása loretánských litaní vedla již mnoho autorů k sepsání rozjímání nebo duchovního výkladu invokací. Za všechny můžeme zmínit např. *Die Rufe von Loreto*²⁵⁵ kardinála Groëra, *Pensieri sulle Litanie Lauretane*²⁵⁶ Franze Moschnera, *Commento alle invocazioni delle litanie lauretane*²⁵⁷ Giorgia Basadonni nebo v českém překladu dostupné dílo kardinála Johna Henry

---

²⁵² Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995, s. 310-311.

²⁵³ Srov. RUPNIK, Ivan Marko. Duchovné otcovstvo: Kráľovská cesta osobnej integrácie v „novej evanjelizácii Východu a Západu“. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. s. 215-216.

²⁵⁴ Srov. MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE. *Matka Páně : Památka – Přítomnost – Naděje /List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií/*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 165.

²⁵⁵ Srov. GROËR, Hans Hermann. *Die Rufe von Loreto*. Maria Roggendorf : Salterrae, 1991, 129 s. Srov. GROËR, Hans Hermann. *Litania Loretańska*. Katowice : Kuria Metropolitalna, 1995. 244 s.

²⁵⁶ Srov. MOSCHNER, Franz. *Pensieri sulle litanie lauretane*. Catania : Edizioni Paoline, 1962, 255 s.

²⁵⁷ Srov. NEWMAN, John Henry. *Maria v litaních*. Brno : Edice Akord, 1946, 85 s.

Newmana *Maria v litaních*. Z tuzemských autorů uvedme např. *Mirjam – Maria*²⁵⁸ Sigismunda Boušky nebo *Loretánské meditace*²⁵⁹ Jiřího Bahounka. Rozsáhlé pojednání nabízí slovenský titul *Litánie loretánske*²⁶⁰ Jozefa Kútnika Šmálova. Stručná zamyšlení můžeme nalézt také v některých průvodcích po místních loretánských svatyních, např. v *Průvodci pražskou Loretou*²⁶¹.

V následujících třech kapitolách nabízíme duchovní podněty k litaním, které jsme rozdělili na tři skupiny, podle obvyklého dělení²⁶². První kapitola se zabývá Mariiným mateřstvím a panenstvím. Starozákonním předobrazům Marie a jejímu poslání v dějinách spásy se budeme věnovat ve druhé kapitole. Třetí kapitola se věnuje tématu Marie Královny. V každé kapitole nejprve obecně pojednáme o dané části litaní a její inspiraci pro duchovní život a následně nabídneme impulsy k jednotlivým invokacím.

Nebudeme se však přidržovat tradičních výkladů, ale jednotlivá zvolání pojmem jako podněty uplatnitelné ve formaci. Z každé věty je možné vyvodit otázku, kterou si můžeme položit k vlastní reflexi. Uvedený výklad jistě není jedinou možnou interpretací. Neusilujeme o vyčerpávající pohled, ale nabízíme inspiraci k tématu.

III.3.1. Mariino mateřství a panenství

Tuto část litaní můžeme vnímat jako období teze.²⁶³ Vstupujeme do našeho poslání s ideály ctností: oddanosti (Bohu, církvi, komunitě, partnerovi), věrnosti, služby, čistoty atd. I když vnímáme náročnost, nelekáme se překážek a myslíme si, že vše lehce překonáme.

---

²⁵⁸ Srov. BOUŠKA, Sigismund Ludvík. *Mirjam – Maria : výklad litanie loretánské*. Praha : V. Kotrba, 1903, 330 s.

²⁵⁹ Srov. BAHOUNEK, Jiří. *Loretánské meditace*. Rosice : Gloria, 2001, 121 s.

²⁶⁰ Srov. ŠMÁLOV, Jozef Kútnik. *Litánie loretánske : rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : LÚČ, vydavateľské družstvo, 1998, 463 s.

²⁶¹ Srov. BAŠTOVÁ, Miroslava et al. *Pražská Loreta : průvodce poutním místem*. Praha : Řád menších bratří kapucínů, 2001, s. 41-47.

²⁶² Viz kapitola II.2.2. Mariánské invokace.

²⁶³ Viz kapitola III.1.3. Fáze duchovního života.

Rozjímání nad těmito zvoláními může být velmi inspirativní nejen v obdobích radostného nadšení, ale i v obdobích neútěchy, duchovní vyprahlosti a ochablosti.²⁶⁴ Vzpomenout si na původní nadšení, radost z Boha, zamilovanost do partnera, těšení se z duchovního povolání může pomoci překonávat krize.

Také je možné, že jsme ono nadšení ještě neprožili. Například proto, že víru jsme přijali výchovou jako povinnost a dosud nedošlo k osobnímu setkání s Bohem. Nebo pokud jde o naše povolání, je možné, že jsme do manželství vstoupili třeba kvůli tlaku okolí nebo nám zasvěcený život mohl být představen jako jediná vhodná alternativa pro naši životní situaci.²⁶⁵

Opakování Mariina bezpodmínečného „ano“, uvažování nad její radostí ze služby, z narozeného Syna, z panenské oddanosti nás chrání před vítězstvím negativismů a nechutě. Maria sama nám u Krista vyprošuje dar pravé svatosti, neporušenosti, čistoty, rozvahy, moudrosti a všeho, čeho se nám aktuálně nedostává.

Skrze jednotlivé invokace také můžeme reflektovat svůj duchovní život. Uvažovat můžeme například takto: Svatost lze chápat jako dorůstání do podoby Toho, kdo je Nejvýše Svatý. Rodit pro věčný život může ten, kdo se neleká oběti a nasazuje se pro dobro druhých. Panna panen značí nenechat se znesvobodnit touhou po stvoření.

Invokace Matka Kristova spočívá v plném a bezpodmínečném „ano“ Ježíši na celý život. Matka církve se vztahuje ke schopnosti milovat bez rozdílů a předsudků i ty, kteří lásku neopětují. Matka božské milosti je vytrvalost v modlitbě. Nejčistší je ten, jehož úmysly vyvěrají a opět se slévají ve vyvyšování Boha. Být nejucudnější odkazuje na tichost, skrytost, nenápadnost. Neporušenost se týká integrity osobnosti. Neposkvrněnost vyjadřuje touhu po odpuštění, očištění od hříchů. Láskyhodným je zkroušené a kající srdce. Obdivuhodnou je mlčenlivá trpělivost v těžkostech. Dobrá rada představuje

---

²⁶⁴ Srov. IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní cvičení. In *Souborné dílo : duchovní cvičení, vlastní životopis, duchovní deník*. Olomouc : Refugium, 2005, č. 321.

²⁶⁵ Srov. Ivetka a hora. In *Česká televize* [online]. [ke dni 2017-03-16]. Dostupné z [www: http://www.ceskatelevize.cz/porady/10215920663-ivetka-a-hora/](http://www.ceskatelevize.cz/porady/10215920663-ivetka-a-hora/).

poslušnost vůči Bohu a nadřízeným. Matka Stvořitelova je odevzdanost Tomu, jenž má schopnost v nás vše tvořit nové. Matkou Spasitelovou chápeme naději, že pro mne Bůh dokončí, co započal (srov. Ž 138,8).

Panna nejmoudřejší ochraňuje olej víry (srov. Mt 25,1-12). Je hodnou úcty, protože vše, čím jí Bůh obdaroval, uchovává ve svém srdci (srov. Lk 2,19; Lk 2,51). Je hodnou chvály, protože chválí Boha (srov. Lk 1,46-55). Mocná ve své pokoře a dobrotivá, neboť druhým přeje dobro (srov. Jan 2,1-5). Bohu je věrná ve všem, co koná.

III.3.2. Obrazná vyjádření a Mariin vztah k církvi

Tato část odpovídá období neútěchy. Jsme konfrontováni s vlastní slabostí, hříšností, s nepřejícností nebo nepochopením okolí. Zdá se nám, že se nic nedaří a že nám docházejí síly. Modlitbu a liturgii vnímáme jen povrchně nebo ji až odmítáme.²⁶⁶

Zde můžeme hledat útěchu, orientaci v nepřehledné situaci, nový pohled na náš život a hlubokou naději na Boží vítězství v nás. Tady se nám nabízí Mariino účastenství v našich nesnázích a zároveň jsme vybízeni k poskytování útěchy jiným. Mnohdy je naše vlastní bolest uzdravena právě tím, že těšíme druhé v jejich bolestech (srov. 2 Kor 2,4-7).

Do těchto invokací také můžeme vkládat naše karikatury (neuspořádanosti, jednostrannosti), s nimiž zápolíme a svěřovat je Mariině přímlově, např. nakládání s časem a prostředky, rozhodování o míře aktivity, prioritních hodnotách, nutnosti řešit určitou situaci apod.²⁶⁷ Zahrnout sem můžeme také ty oblasti našeho života, kde se nám něco nedaří, kde padáme do hříchu, ve kterých nemáme dostatek světla, kde jsme nějak nemocní.

Uvedené impulzy opět vztahujeme k našemu životnímu postoji: Zrcadlem spravedlnosti je ten, kdo se ve všech záležitostech nejdříve obrací k Bohu. Být

---

²⁶⁶ Srov. IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní cvičení. In *Souborné dílo : duchovní cvičení, vlastní životopis, duchovní deník*. Olomouc : Refugium, 2005, č. 317.

²⁶⁷ Viz kapitola III.2.1. Maria je inspirací pro formovaného.

Trůnem moudrosti znamená plnit v poslušnosti Boží vůli. Příčinou radosti je všednodenní věrná služba. Nádobou (stánkem) Ducha Svatého se stáváme skrze přijímané svátosti. Nádobou (stánkem) vyvolenou jsme, jestliže plody svátostí rozvíjíme. Vznesenou nádobou (stánkem) zbožnosti se stáváme neholedbavými projevy lásky k Bohu. Růže tajemná jsou diskrétně žitá charismata. Věž Davidova odkazuje ke zralému duchovnímu rozlišování. Věž z kosti slonové znamená „nekorumpovatelnost“ srdce. Dům zlatý je sycení myslí Božím slovem. Archa úmluvy je uchovávání tohoto slova v srdci. Bránou nebeskou vstupuje ten, kdo se Božím slovem řídí ve svém jednání. Být Hvězdou jitřní znamená přivádět druhé k Bohu a dodávat jim naději.

Uzdravení nemocných je účastenství v bolesti druhého. Útočiště hříšníků odkazuje na modlitbu a oběť za hříšníky. Těšit zarmoucené znamená nabízet trpělivé naslouchání a nesentimentální útěchu. Zvolání Pomocnice křesťanů odráží život ve společenství – rodině, komunitě, farnosti a ochotu spolupracovat s druhými.

III.3.3. Královna nebes

Třetí oddíl litaní odkazuje k syntéze – proměněné osobě. Tato část litaní je eschatologická. Eschatologickou hodnotou je láska, která již nyní zpřítomňuje naši budoucnost a dopřává růst Ducha svatého v nás.²⁶⁸ Jde o konečné vítězství Ducha, který v nás vše činí krásné. Vracíme se k tomu, co jsme obdrželi na počátku: dar křtu, povolání, vztahy, s tím spojené úspěchy i neúspěchy a vše nabízíme Pánu k proměnění – zduchovní, aby On byl všechno ve všem (srov. 1 Kor 15,28).²⁶⁹

Připomínáme si zde ty, kteří se na nás v nebi těší, pomáhají nám a za nimiž toužíme jednou přijít. Vkládáme sem naše bližní. Ty, které rádi potkáváme, ale i ty, s nimiž je komunikace obtížná. Nezapomínáme ani na duše očekávající

---

²⁶⁸ Srov. SCHMAUS, Michael. *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : Dekanát Římskokatolickéj cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1993, s. 143-144.

²⁶⁹ Srov. ALTRICHTER, Michal. „*Duchovní*“ a „*duševní*“: *příspěvek z pohledu teologie narativní*. Olomouc : Refugium, 2003, s. 34-35.

naše modlitby v očistci. Myslíme také na ty, co ještě nebyli pokřtěni nebo zemřeli bez křtu. Kategorizace světců nám může připomenout, abychom pamatovali také na ty, které osobně neznáme.

Skrze následující invokace můžeme reflektovat svůj postoj k bližním: Andělé jednají s bázní před Bohem a s úctou k lidem. Patriarchové přijímají zodpovědnost za spásu bližních. Proroci rozpoznávají znamení časů a volí správná slova. Apoštolové zvěstují druhým milosrdného Pána slovem i životem. Mučedníci přinášejí oběti za odpuštění pro hříšníky. Vyznavači slouží bližním jako samotnému Kristu. Panny bližního nezištně milují. Všichni svatí jsou tvůrci jednoty v mnohosti.

Neposkvrněné početí odkazuje k naší přímluvě, aby se všichni znovuzrodili ve křtu. Nanebevzetí vyjadřuje, že již zde se těšíme na budoucí společenství s bližními. Modlitbou růžence můžeme toto společenství sobě i druhým vyprošovat. Rodina je vytvářením tohoto společenství již na zemi. Mír nám připomíná prosbu za Boží vítězství v nás i v našich bližních.

Závěr

Dříve, než jsem začala psát tuto práci, navštívila jsem samotné poutní místo Loreto. Vyšla jsem z důležitého metodologického předpokladu nezbytného při pohledu na témata spirituální teologie: událost osobního setkání dává smysl vlastním axiomům duchovního života. Překvapila mne prostota malého domku, v němž se odehrál úsvit naší spásy – Zvěstování. Během zpracovávání podkladů o historii tohoto místa jsem si stále více uvědomovala, že velké věci se rodí v prostotě. Výkyvy rozkvětu a úpadku, které místo v dějinách provázely, nemohly zadržet vanutí Ducha, který oživuje a dává vyrůst mnoha charismatům – novým komunitám a pastoračním aktivitám.

Neméně výkyvů prodělaly během svého vývoje také loretánské litanie. Mile překvapující pro mne byla práce Gillese Meerssemana, v níž se pokusil rekonstruovat původní verzi litaní. Zejména čtyři zvolání *Učitelko pokory*, *Učitelko svatosti*, *Učitelko poslušnosti* a *Učitelko kajčnosti* jsou méně obvyklá a poskytují novou inspiraci pro rozjímání. Zajímavé také je, že pokus o sestavení tzv. *biblické litanie* zůstal bez úspěchu, ačkoliv se zdá, že více vyhovoval tehdejšímu pojetí v rámci potridentské reformy.

Loretánské litanie jsou jedním z projevů mariánské zbožnosti plné úcty a naděje, s níž se lidé po staletí utíkají k Panně Marii. Maria je však nejen naší „přímlovkyní, pomocnicí, ochránkyní, a prostřednicí,²⁷⁰“ ale také vzorem upřímného a pravdivého života zakotveného v lásce k Bohu. Loretánské litanie spojují oba pohledy na Marii v jeden celek. V invokacích nabízejí jak příklad Mariiňých ctností, tak volání o přímlovu a pomoc v naší slabosti. Dalším rozměrem, který litanie poskytují, je dimenze církve – společenství. Ve zvoláních se spojují dva doplňující se (komunikující) hlasy a zaznívá zde také hlas putující církve hledící s nadějí k Mariiňě přímlově a hlas církve vítězné zastoupené Marií, která se za nás přímlovává. Pro duchovní formaci jsou důležité dobré vzory křesťanského života, duchovní pomoc v následování Pána a společenství církve putující i církve vítězné.

---

²⁷⁰ Srov. LG 62.

Text této práce nabízí trojí přínos. Poskytuje podnět k vyplnění publikační mezery v tomto tématu. Vždyť nejnovější u nás vydané dílo na téma loretánských litaní je od Sigismunda Boušky z roku 1903.²⁷¹ Roku 1998 byla sice na Slovensku vydána kniha Jozefa Kútnika Šmálova *Litánie loretánske*, ta však vznikala v průběhu 70. let minulého století, kdy autor vzhledem k omezením daným totalitním systémem neměl dostatečný přístup k solidním informačním pramenům. Obě díla proto obsahují z dnešního pohledu mnoho nepřesností. Navíc žádné z nich uceleněji nepojednává současně o loretánských litaních a poutním místě Loreto. Během své práce jsem se proto opakovaně potýkala s nedostatkem vhodné literatury a s obtížnou dostupností zahraničních zdrojů.

Jako další pozitivum nabízí tato práce znovuoživení zájmu o modlitbu loretánských litaní. Nepoukazuje pouze na jejich nadčasovou krásu, kontemplativní hloubku a uměleckou invenci, ale především na duchovní plody, které po staletí přinášejí a jež jsou i pro dnešního člověka tolik potřebné.

Jejím třetím přínosem je spojení témat modlitby loretánských litaní a duchovní formace, kdy v rámci jednotlivých invokací uvádím zcela konkrétní podněty pro duchovní doprovázení a sebereflexi duchovního života.

Loretánské litanie nám předkládají Mariinu zralou osobnost jako vzor poslušné služebnice Boha Otce, horlivé učednice následující Ježíše a něžné duše zcela otevřené pro působení Ducha Svatého. Skrze modlitbu však také sama Maria přistupuje k formované duši, aby se jí ujala s mateřskou láskou a pomáhala jí na cestě dorůstání do plné integrity lidství.

---

²⁷¹ Dílo Jiřího Bahounka *Loretánské meditace* z roku 2001 poskytuje pouze úvahy nad jednotlivými invokacemi.

Bibliografie

Písmo svaté a dokumenty církve

Apoštolská exhortace Pavla VI. „Cultus Marialis“ z 2. 2. 1974 : O správném způsobu a růstu uctívání Blahoslavené Panny Marie [online]. [ke dni 2017-03-23]. Dostupné z www:

<http://web.katolik.cz/feeling/library/Cultus%20Marialis.pdf>.

Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih : Český ekumenický překlad. Praha : Česká biblická společnost, 1993.

Lumen gentium : Věřoučná konstituce o církvi. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

MEZINÁRODNÍ PAPEŽSKÁ MARIÁNSKÁ AKADEMIE. *Matka Páně : Památka – Přítomnost – Naděje /List Mezinárodní papežské mariánské akademie těm, kdo se zabývají mariologií/.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003. 168 s. ISBN 978-80-7192-762-4.

Redemptoris Mater : encyklika Jana Pavla II. „O blahoslavené Panně Marii v životě putující Církve“ z 25. března 1987 [online]. [ke dni 2017-01-25]. Dostupné z www:

<http://web.katolik.cz/feeling/library/Redemptoris%20Mater.pdf>.

Primární zdroje

ALTRICHTER, Michal. „Duchovní“ a „duševní“ : příspěvek z pohledu teologie narativní. Olomouc : Refugium, 2003. s. 378. ISBN 80-86715-02-7.

ALTRICHTER, Michal. Jak číst životopisy svatých? : Uvedení do duchovní četby. In *Četba v procesu formace : pracovní seminář Katedry pastorální a spirituální teologie CMTF UP a Centra Aletti v Olomouci uskutečněný ve dnech 1.5.-3.5.2003.* Olomouc : Refugium, 2003. 111 s. ISBN 80-86715-13-2.

ALTRICHTER, Michal. Jednoduchost a liturgie aneb o srozumitelnosti v teologii vůbec. In *Studijní texty ze spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2011. 397 s. Studijní texty ze spirituální teologie. ISBN 978-80-7412-076-3.

ALTRICHTER, Michal. „Osoba“, „osobnost“, „osobitost“. In *Studijní texty ze spirituální teologie II : osoba – osobnost – osobitost*. Olomouc : Refugium, 2004. 242 s. ISBN 80-86715-32-9.

ALTRICHTER, Michal. *Příručka spirituální teologie*. Olomouc : Refugium, 2007. 141 s. ISBN 978-80-86715-00-1.

AMBROS, Pavel. „Ikonoklasmus“ a „ikonodulie“ – hledání nových obrazů svatých. In *Studijní texty ze spirituální teologie III : Naši nebeští přátelé*. Olomouc : Refugium, 2006. 130 s. ISBN 80-86715-64-7.

AMBROS, Pavel. Osob a osobitost úcty – zrod a obrana mariánské lidové pobožnosti. In *Studijní texty ze spirituální teologie II : osoba – osobnost – osobitost*. Olomouc : Refugium, 2004. 242 s. ISBN 80-86715-32-9.

BERGER, Rupert. *Gottesdienst der Kirche: Handbuch der Liturgiewissenschaft*. [Teil] 2. Regensburg : Friedrich Pustet, 1987. 416 s. ISBN 3-7917-1045-1.

CAUSSADE, Jean-Pierre de. *Odevzdanost do Boží prozřetelnosti : milost přítomného okamžiku*. Olomouc : Refugium, 2007. 142 s. ISBN 978-80-86715-88-9.

CEPARI, Virgilo. *Vita del beato Luigi Gonzaga*. Roma : Monumenta storica SI, 1630, reprint 2016. 379 s.

CINCIALOVÁ, Marta Lucie. Téma cesty světců a jeho význam pro řeholní formaci. In *Studijní texty ze spirituální teologie III : Naši nebeští přátelé*. Olomouc : Refugium, 2006. 130 s. ISBN 80-86715-64-7.

CORETHOVÁ, Anna. *Pietas Austriaca : Fenomén rakouské barokní zbožnosti*. Olomouc : Refugium, 2012. 116 s. ISBN 978-80-7412-148-7.

EVDOKIMOV, Pavel Nikolajevič. *Epochy duchovního života: od pouštních Otců do našich dnů*. Olomouc : Refugium, 2002. 257 s. ISBN 80-86045-94-3.

GRIMALDI, Floriano. *La traditione lauretana*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1981. 64 s.

GUARDINI, Romano. *O modlitbě*. Praha : Zvon, 1991. 271 s. ISBN 80-7113-038-9.

IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní cvičení. In *Souborné dílo : duchovní cvičení, vlastní životopis, duchovní deník*. Olomouc : Refugium, 2005. 470 s. ISBN 80-86715-42-6.

KROESS, Alois. *Geschichte der Böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu III. Die Zeit von 1657 bis zur Aufhebung der Gesellschaft Jesu im Jahre 1773*. Olomouc : Refugium, 2012. 1392 s. ISBN 978-80-7412-108-1.

MEERSSEMAN, Gilles Gérard. *Der Hymnos Akathistos im Abendland: Gruss-Psalter, Gruss-Orationen, Gaude-Andachten und Litaneien. [Teil] 2*. Freiburg : Universitätsverlag, 1960. 387 s.

PETRI, Heinrich et BEINERT Wolfgang. *Učení o Marii : pracovní vydání*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1996. 631 s.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha: Krystal OP, 2010. 462 s. ISBN 978-80-87183-21-2.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Maria – mateřská tvář Boha*. Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 71 s. ISBN 80-7192-949-2.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Nanebevzetí Bohorodičky ve světle dokumentů magisteria*. Olomouc : Matice Cyrilometodějská, 2000. 66 s. ISBN 80-7266-061-6.

RAHNER, Hugo. *Maria a církev*. Olomouc : Refugium, 1996. 83 s. ISBN 80-86045-00-5.

RUPNIK, Ivan Marko. Duchovné otcovstvo: Kráľovská cesta osobnej integrácie v „novej evanjelizácii Východu a Západu“. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. 230 s. ISBN 80-88937-10-8.

RUPNIK, Ivan Marko. Viera jako miesto formácie a miesto realizácie povolania. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. 230 s. ISBN 80-88937-10-8.

RUPNIK, Ivan Marko. Vzťah ako miesto formácie : Duchovné otcovstvo a materstvo v komunite ako spoločenstve. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. 230 s. ISBN 80-88937-10-8.

SANTARELLI, Giuseppe et BASADONNA, Giorgio. *Litanie lauretane*. Camerata Picena : Shalom, 2014. 267 s. ISBN 978-88-8404-354-2.

SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : Guida storica e artistica*. Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 2014. 155 s. ISBN 9788896239247.

SANTARELLI, Giuseppe. *Loreto : svatyně Svatého domku : duchovní a umělecký průvodce*. Loreto : Congregazione universale della Santa Casa, 1990, 16 s.

SANTI, Angelo de. *Die Lauretanische Litanei : Historisch-kritische Studie*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 1900. 134 s.

SCHMAUS, Michael. *Sviatosti (De sacramentis)*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolickej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1992. 435 s.

SCHMAUS, Michael. *Život milosti a milostiplná*. Bratislava : Dekanát Rímskokatolickej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, 1993. 263 s.

SPENGLER, Theodor. *Rabanus Maurus – učitel Německa*. Olomouc : Refugium, 2011, 136 s. ISBN 978-80-7412-061-9.

ŠMÁLOV, Kútnik, Jozef. *Litánie Loretánske : Rozbor a výklad – Suma mariológie*. Bratislava : Lúč, 1998. 463 s. ISBN 80-7114-210-7.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Maria v tradici křesťanského Východu*. Velehrad: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, 1993. 54 s.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla : příručka křesťanské dokonalosti*. Olomouc : Refugium, 1995. 414 s. ISBN 80-901957-2-5.

ŠPIDLÍK, Tomáš. Spoveď. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. 230 s. ISBN 80-88937-10-8.

ŠPIDLÍK, Tomáš. Základní teologické souřadnice kaple „Redemptoris Mater“. In *Četba v procesu formace : pracovní seminář Katedry pastorální a spirituální teologie CMTF UP a Centra Aletti v Olomouci uskutečněný ve dnech 1.5.-3.5.2003*. Olomouc : Refugium, 2003, 111 s. ISBN 80-86715-13-2.

ŠTREMPELJ, Marina. Duchovné rozlišovanie. In *Formácia formátorov na Slovensku : Badín 1997-1999 : zborník prednášok*. Banská Bystrica : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2002. 230 s. ISBN 80-88937-10-8.

TAFT, Robert Francis. *Život z liturgie : tradice Východu i Západu*. Olomouc : Refugium, 2008. 431 s. ISBN 978-80-86715-95-7.

WEISMAYER, Josef. *Život v plnosti : Dějiny a teologie duchovního života*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. 231 s. ISBN 80-85527-52-9.

Sekundární zdroje

ADAM, Adolf. *Liturgický rok : historický vývoj a současná praxe*. Praha: Vyšehrad, 1998. 325 s. ISBN 80-7021-269-1.

Akathistos : Mariánský hymnus. Olomouc : Refugium, 1996. 69 s. ISBN 80-901957-3-3.

BAHOUNEK, Jiří. *Loretánské meditace*. Rosice : Gloria, 2001. 121 s. ISBN 80-86200-50-7.

BARTONĚK, Antonín. *Itálie: San Marino : Vatikán : průvodce do zahraničí*. Praha : Olympia, 1997. 158 s. ISBN 80-7033-452-5.

BAŠTOVÁ, Miroslava et al. *Pražská Loreta : průvodce poutním místem*. Praha : Řád menších bratří kapucínů, 2001. 47 s. ISBN 80-902776-6-7.

BÄUMER, Remigius et SCHEFFCZYK., Leo. *Marienlexikon*. [Teil] 4. St. Ottilien : EOS, 1992, 703 s. ISBN 3-88096-894-2.

BOUŠKA, Sigismund Ludvík. *Mirjam – Maria : výklad litanie loretanské*. Praha : V. Kotrba, 1903. 330 s.

BOŽAN, Jan Josef. *Slaviček rájský*. Brno : Host, 1999. 445 s. ISBN 80-86055-75-2.

BRIXI, František Xaver. *Litaniae laurentanæ ex D*. Březnice : JPG plus, 2014. 85 s.

BUKOVSKÝ, Jan. *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*. Praha : Libri, 2000. 161 s. ISBN 80-7277-015-2.

GASLINE, Cinzia Valigi. *Řím a Vatikán*. Narni – Terni : Plurigraf, 1998. 125 s. ISBN 88-7280-524-4.

GELMI Josef. *Papežové : Od svatého Petra po Jana Pavla II*. Praha : Mladá fronta, 1994. 326 s. ISBN 80-204-0457-0.

GRECMANOVÁ, Helena et URBANOVSKÁ, Eva et HOLOUŠOVÁ, Drahomíra. *Obecná pedagogika*. Olomouc : Hanex, 1998. 231 s. ISBN 80-85783-20-7.

GROËR, Hans Hermann Cardinal. *Die Rufe von Loreto*. Maria Roggendorf : Salterae, 1991. 129 s. ISBN 3-900978-05-0.

GROËR, Hans Hermann. *Litania Loretańska*. Katowice : Kuria Metropolitalna, 1995. 244 s. ISBN 83-902487-3-5.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. [Díl] 2. Praha : Zvon, 1991. 281 s.

KALHOUS, Zdeněk et OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. 448 s. ISBN 80-7178-253-X.

Kancionál : společný zpěvník českých a moravských diecézí. Praha : Zvon, 1994. 585 s. ISBN 80-7113-095-8.

KAVIČKA, Karel. *Poutní a farní chrám Páně Jména Panny Marie ve Křtinách*. Brno : Kartuziánské nakladatelství, 2014. 142 s. ISBN 978-80-87864-17-3.

KŘIVÝ, Pavel Pankrác. *Litanie*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1998. 525 s.

KŘÍŽKOVSKÝ, Pavel. *Litanie Lauretanská : pro smíšený sbor s průvodem varhan*. Brno : Ol. Pazdírek, 1925. 4 s.

KUBÁTOVÁ, Taťana. *Bozkov*. Praha : Nakladatelství Vyšehrad, 1943. 28 s.

KÜPPERS, Thaddäus. *Das Heilige Haus von Loreto*. Regensburg : Schnell & Steiner, 1994, 31 s.

MÁDL, Martin. „Pictuare elegantes“ in der Prag St.-Ignatius-Kirche und der Maler Jahann Ezechiel Wodniansky. In *Bohemia Jesuitica 1556-2006*. Praha : Karolinum, 2010. 1511 s. ISBN 978-80-246-1755-8.

MONELI, Nanni. *La Santa Casa a Loreto. La Santa Casa a Nazareth*, Loreto : Congregazione Universale della Santa Casa, 1997, 205 s.

MOSCHNER, Franz. *Pensieri sulle litanie lauretane*. Catania : Edizioni Paoline, 1962. 255 s.

NADOLSKI, Bogusław. *Leksykon liturgii*. Poznań : Wydawnictwo Pallottinum, 2006. 1762 s. ISBN 83-7014-531-0.

New Catholic encyclopedia. [Part] 8 Detroit : Gale, 2003. 908 s. ISBN 0787640123.

NEWMAN, John Henry. *Maria v litaniích*. Brno : Edice Akord, 1946, 85 s.

RENČ, Václav. *Loretánské světlo*. 3. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. 111 s. ISBN 978-80-7192-920-8.

ROYT, Jan. Úcta k Panně Marii a k českým zemským patronům v řádu Tovaryšstva Ježíšova v Barokních Čechách. In *Bohemia Jesuitica 1556-2006*. Praha : Karolinum, 2010. 1511 s. ISBN 978-80-246-1755-8.

SEHNAL Jiří. Předmluva. In MICHNA Z OTRADOVIC, Adam Václav. *Officium vespertinum*. Praha : Editio Bärenreiter, 2004. 58 s. ISMN M-2601-0300-9.

SEHNAL, Jiří. *Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži*. Kroměříž : Muzeum Kroměřížska, 1993. 112 s. ISBN 80-900031-2-5.

SMOLKA, Jaroslav. *Jan Dismas Zelenka : Příběh života a tvorby českého skladatele vrcholného baroka*. Praha : AMU, 2006. ISBN 80-7331-075-9.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Praha : Zvon, 1991, 510 s. ISBN 80-7113-041-9.

SZCZERBA, Dorota. *Praktyczny leksykon modlitwy*. Kraków : Wydawnictwo M, 2008. 406 s. ISBN 978-83-60725-25-2.

TARALLO, Pietro. *Posvátná místa křesťanského světa*. Čestlice : Rebo, 2011. 288 s. ISBN 978-80-255-0522-9.

TRÁVNÍČEK, Mojmír. *Maria Panno, Matko slova : Panna Maria v poezii českých básníků nové doby*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2005. 223 s. ISBN 80-7266-202-3.

TŘEBÍZSKÝ, Václav Beneš. *Pomněnky : Modlitební kniha*. Praha : Česká katolická charita, 1950, 470 s.

VENDL Karel Václav. *František Siardus Nosecký : Příspěvek životopisný*. In: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1922*. Praha 1923, s. 54.

VONDRÁČKOVÁ, Marcela. Felix Anton Scheffler a malířská výzdoba jezuitského kostela Nanebevzetí P. Marie v Brně. In *Bohemia Jesuitica 1556-2006*. Praha : Karolinum, 2010, 1511 s. ISBN 978-80-246-1755-8.

Jiné odkazy

Hudební nosiče

ČERNOHORSKÝ, Bohuslav Matěj. *Laudetur Jesus Christus* [CD]. Praha : 2HP Production, 2005.

RYBA, Jakub Jan. *Missa in B; Litaniae Lauretanae in B; Litaniae Lauretanae in Es* [CD]. S.l. : Agentura „A“, 1992.

ZELENKA, Jan Dismas. *Missa purificationis Beatae Virginis Mariae; Litaniae lauretanae „Consolatrix afflictorum“* [CD]. Praha : Nibiru, 2007.

Internet

Archiv Musica sacra R-Z baroka [online]. [ke dni 2017-02-23]. Dostupné z www: http://www.sdh.cz/sdh_htm/archiv_pms/ar_ms_rz.html.

Bc. Ondrej Mucha [online]. [ke dni 2017-02-23]. Dostupné z www: <http://ondrejmuchas.pone.cz/harmonizace.htm>.

CANISIUS Petrus. *Manuale Catholicorum, in usum pie precandi collectum : et cum romano calendario nunc primum editum*. Friburgi Helvetiorum : Typis Abrahami Gempelini, 1587, s. 430-434. [online]. [ke dni 2017-03-21]. Dostupné z www: <http://www.e-rara.ch/doi/10.3931/e-rara-10556>.

Casa Famiglia di Nazareth [online]. [ke dni 2017-01-19]. Dostupné z www: <http://www.casafamigliadinazareth.it/mission-della-cas/>.

Centro Giovanni Paolo II. [online]. [ke dni 2017-01-19]. Dostupné z www: <http://www.giovaniloreto.it/>.

Comunita Cenacolo. [online]. [ke dni 2017-01-19]. Dostupné z www: <http://www.comunitacenacolo.it/>.

Dochovaná díla a jejich uložení : *Cultus Harmonicus* op. I – *Opus Minus* (1649). In *Alberik Mazák – Cultus Harmonicus : 1609-1661 významný středoevropský skladatel raného baroka* [online]. [ke dni 2017-03-23]. Dostupné z www:

http://www.mazak.sdh.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=12.

Ivetka a hora. In *Česká televize* [online]. [ke dni 2017-03-16]. Dostupné z www: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10215920663-ivetka-a-hora/>.

Litany of Loreto. In *New Advent*. [online]. [ke dni 2017-01-10]. Dostupné z www: <http://www.newadvent.org/cathen/09287a.htm>.

Na setkání s papežem v Loretu se očekává přes 350 tisíc mladých. In *Církev.cz* [online]. [ke dni 2017-01-30]. Dostupné z www: <https://www.cirkev.cz/archiv/070822-na-setkani-s-papezem-v-loretu-se-ocekava-pres-350-tisic-mladych>.

Papež František telefonoval účastníkům pěší pouti do Loreta. In *Radio Vaticana. cz : Česká sekce Vatikánského rozhlasu* [online]. [ke dni 2017-01-18]. Dostupné z www: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18400>.

Petr Chaloupský : privat web site [online]. [ke dni 2017-02-23]. Dostupné z www: <http://www.chaloupsky.op.cz/PCH-NO-LITANIE.htm>.

Santuario della Santa Casa di Loreto [online]. [ke dni 2016-12-17 – 2017-01-18]. Dostupné z www: <http://santuarioloreto.it/>.

SPAGNOLI, Battista. *Redemptoris mundi matris ecclesiae Lauretanae historia* [online]. [ke dni 2017-03-21]. Dostupné z www: http://gutenberg.beic.it/view/action/singleViewer.do?dvs=1490790956008~817&locale=cs_CZ&VIEWER_URL=/view/action/singleViewer.do?&DELIVERY_RULE_ID=10&frameId=1&usePid1=true&usePid2=true.

Týden u minoritů : Poutní slavnosti : Hlavní slavnosti v kostele sv. Janů a v Loretě. In *Minorié v Brně : Bratři menší konventuální*. [online]. [ke dni 2016-12-20]. Dostupné z www: <http://brno.minorite.cz/?m=7&idc=t-18>.

Seznam použitých zkratek

Biblické zkratky

Starý zákon

Gn	První kniha Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)
Nu	Čtvrtá kniha Mojžíšova (Numeri)
Dt	Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium)
Sd	Kniha Soudců
1 Kr	První kniha Královská
1 Pa	První kniha Paralipomenon (Letopisů)
Ž	Žalmy
Př	Příslloví
Pís	Píseň písní
Jer	Kniha proroka Jeremiáše
Da	Kniha proroka Daniela – Příkladky k Danielovi
Mi	Kniha proroka Micheáše
Júd	Júdit
Mdr	Kniha moudrosti
Sir	Sírachovec

Nový zákon

Mt	Evangelium podle Matouše
Mk	Evangelium podle Marka
Lk	Evangelium podle Lukáše
Jan	Evangelium podle Jana
Sk	Skutky apoštolů
Řím	List sv. apoštola Pavla Římanům
2 Kor	Druhý list sv. apoštola Pavla Korint'anům
Ef	List sv. apoštola Pavla Efesanům
1 Jan	První list sv. apoštola Jana
Zj	Zjevení sv. apoštola Jana

Zkratky dokumentů církve

LG	Lumen Gentium
RM	Redemptoris Mater

Další použité zkratky

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
et al.	a další
např.	na příklad
pozn.	poznámka
s.	strana, strany
srov.	srovnej
sv.	svatá, svatý
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaně
vyd.	vydání

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rekonstruovaná verze loretánských litaní latinsky a česky	76
Příloha č. 2: Biblické (nové) litanie latinsky a česky.....	79
Příloha č. 3: Loretánské litanie latinsky a česky	82

Anotace

Text pojednává o mariánské modlitbě loretánských litaní a duchovní formaci jako cestě ke zralé osobnosti. Sleduje zrod a rozvoj poutního místa Loreto až po jeho současný význam. Nabízí stručný pohled do historie vývoje mariánské úcty, vývoje litaní jako typu modlitby a průběhu formování loretánské litanie až do dnešní podoby. Vymezuje pojem duchovní formace, nabízí mariánské impulsy pro duchovní život a předkládá duchovní podněty inspirované loretánskými litaniami.

Klíčová slova: Loreto, Panna Maria, loretánské litanie, mariánská úcta duchovní formace, duchovní život, modlitba, osoba, osobnost, teze – antiteze – syntéze.

Annotation

The text deals with the Marian prayer of Litanies of Loreto and with spiritual formation as a way to a mature personality. It traces the birth and development of the pilgrimage site Loreto to its present-day importance. It offers a brief look into the history of the development of Marian veneration, development of litanies as the type of prayer and the course of the formation of the Litany of Loreto to its current form. It defines the concept of spiritual formation, offers Marian impetus for spiritual life and submits spiritual stimuli inspired by Litanies of Loreto.

Keywords: Loreto, Virgin Mary, Litanies of Loreto, Marian veneration, spiritual formation, spiritual life, prayer, person, personality, thesis – antithesis – synthesis.

Přílohy

Příloha č. 1: Rekonstruovaná verze loretánských litaní

<i>Latinsky</i>	<i>Česky</i>
Sancta Maria, <i>ora pro nobis</i>	Svatá Maria, <i>oroduj za nás</i>
Sancta Dei Genitrix	Svatá Matko Boží
Sancta Virgo virginum	Svatá Panno panen
Mater Christi	Matko Kristova
Mater castissima	Matko nejpočestnější
Mater piissima	Matko milostivá
Mater inviolata	Matko neporušená
Mater intemerata	Matko neposkvrněná
Mater amabilis	Matko láskyhodná
Mater mirabilis	Matko podivuhodná
Mater misericordiae	Matko milosrdenství
Mater divinae gratiae	Matko Boží milosti
Mater Redemptoris	Matko Vykupitelova
Mater Creatoris	Matko Stvořitelova
Magistra humilitatis	Učitelko pokory
Magistra sanctitatis	Učitelko zbožnosti
Magistra oboedientiae	Učitelko poslušnosti
Magistra poenitentiae	Učitelko kajícnosti
Virgo suavis	Panno sladká
Virgo fidelis	Panno věrná
Virgo potens	Panno mocná
Virgo prudens	Panno prozíravá
Virgo clementissima	Panno nejdobrotivější
Virgo pulcherrima	Panno nejkrásnější
Virgo veneranda	Panno ctihodná
Virgo praedicanda	Panno slavná
Speculum iustitiae	Zrcadlo spravedlnosti

Sedes sapientiae	Trůne moudrosti
Vas spirituale	Nádobo duchovní
Vas honorabile	Nádoba ctihodná
Vas electionis	Nádobo výborná
Vas devotionis	Nádobo zbožnosti
Rosa mystica	Růže duchovní
Turris Davidica	Věži Davidova
Turris eburnea	Věži z kosti slonové
Domus aurea	Dome zlatý
Foederis arca	Archo úmluvy
Ianua coelica	Bráno nebeská
Stella marina	Hvězdo mořská
Lux matutina	Světlo ranní
Hospitium deitatis	Hostitelko božství
Cubile divinitatis	Lůžko božství
Spiritus sacrarium	Svatyně (plná) Ducha
Spiritus solatium	Útěcho (plná) Ducha
Thronus Salomonis	Trůne Šalomounův
Ostium redemptionis	Dveře vykoupení
Gemma castitatis	Perlo cudnosti
Flos virginitatis	Květe panenství
Salus infirmorum	Uzdravení nemocných
Refugium reorum	Útočiště viníků
Hymnus coelorum	Hymne nebeský
Luctus inferorum	Zármutku pekla
Fons hortorum	Prameni studánky
Regina angelorum	Královno andělů
Regina spirituum sanctorum	Královno Ducha svatého
Regina XXIV seniorum	Královno 24 starců
Regina patriarcharum	Královno patriarchů
Regina prophetarum	Královno proroků

Regina apostolorum	Královno apoštolů
Regina discipulorum	Královno učitelů
Regina innocentium	Královno nevinných
Regina martyrum	Královno mučedníků
Regina confessorum	Královno vyznavačů
Regina virginum	Královno panen
Regina coelorum	Královno nebeská
Regina omnium sanctorum	Královno všech svatých

Zdroj: MEERSSEMAN, Gilles Gérard.
 Der Hymnos Akathistos im
 Abendland: Gruss-Psalter, Gruss-
 Orationen, Gaude-Andachten und
 Litaneien. [Teil] 2. Freiburg in
 Breisgau : Universitätsverlag, 1960,
 s. 227-229.

Příloha č. 2: **Biblické (nové) litanie**

V závorkách uvádíme odkaz na biblický pramen.

<i>Latinsky</i>	<i>Česky</i>
Kyrie eleison	Pane, smiluj se
Christe eleison	Kriste, smiluj se
Kyrie eleison	Pane, smiluj se
Christe eleison	Kriste smiluj se
Christe audi nos, <i>Christe exaudi nos</i>	Kriste, uslyš nás, <i>Kriste, vyslyš nás</i>
Pater de caelis, Deus, <i>miserere nobis</i>	Otče z nebes, Bože, <i>smiluj se nad námi</i>
Fili, Redemptor mundi, Deus	Synu, Vykupiteli světa, Bože
Spiritus Sancte, Deus	Duchu Svatý, Bože.
Sancta Trinitas, unus Deus	Svatá Trojice, jeden Bože
Sancta Maria, <i>ora pro nobis</i>	Svatá Maria, <i>oroduj za nás</i>
Sancta Dei Genitrix,	Svatá Boží Rodičko
Sancta Virgo virginum	Svatá Panno panen
Mater viventium	Matko živých (Gn 3,20)
Mater pulchrae dilectionis	Matko krásného milování (Sir 24,18)
Mater sanctae spei	Matko svaté naděje (Sir 24,18)
Paradisus voluptatis	Rajská zahrado (Gn 2,8)
Lignum vitae	Strome života (Gn 2,9)
Domus sapientiae	Dome moudrosti (Př 9,1)
Porta coeli	Bráno nebeská (Gn 28,17)
Desiderium collium aeternorum	Touho věčných hor (Gn 49,26)
Civitas refugii	Město útočištné (Nu 35,11-13)
Gloria Hierusalem	Slávo Jeruzaléma (Júd 10,8 a 15,9)
Sanctuarium Dei	Svatyně Boží (Ex 25,8)
Tabernaculum foederis	Svatostánku smlouvy (Ex 25,21)
Altare tymiamatis	Oltáři kadidlový (Ex 30,1)
Scala Iacob	Žebříku Jákobův (Ex 28,12)

Speculum sine macula	Zrcadlo bez poskvny (Mdr 7,26)
Lilium inter spinas	Lilie mezi trnám (Pís 2,2)
Rubus ardens incombustus	Hořící keři nespalitelný (Ex 3,2)
Vellus Gedeonis	Rouno Gedeonovo (Sd 6,37)
Thronus Salomonis	Trůne Šalomounův (1 Kr 1,37)
Turris eburnea	Věži z kosti slonové (Pís 7,5)
Flavus distillans	Plástvi tekoucího medu (Pís 4,11)
Hortus conclusus	Zahrado uzavřená (Pís 4,12)
Fons signatus	Prameni zapečetěný (Pís 4,12)
Puteus aquarum viventium	Studnice vody živé (Pís 4,15)
Navis institoris de longe portans panem	Obchodní lodi z dále chléb vezoucí (Př 31,14)
Stella matutina	Hvězdo jitřní (Sir 50,6)
Aurora consurgens	Jitřenko vycházející (Pís 6,10)
Pulchra ut luna	Krásná jako měsíc (Pís 6,10)
Electa ut sol	Jasná jako slunce (Pís 6,10)
Castrosum acies ordinata	Vojsko pod praporci (Pís 6,10)
Solum gloriae Dei	Trůne Boží slávy (Jer 17,12)
A cunctis periculis,	Ode všech nebezpečí,
<i>libera nos Virgo gloriosa</i>	<i>vysvobod' nás, slavná Panno</i>
Per salutarem conceptionem tuam	Skrze tvé spasitelné početí
Per sanctam nativitatem tuam	Skrze tvé svaté narození
Per admirabilem annunciationem tuam	Skrze tvé obdivuhodné zvěstování
Per immaculatam purificationem tuam	Skrze tvé neposkvrněné očišťování
Per gloriosam assumptionem tuam	Skrze tvé slavné nanebevzetí
Peccatores, <i>te rogamus audi nos</i>	My, hříšníci, <i>prosíme tě, vyslyš nás</i>
Ut veram poenitentiam nobis	Abys nám vyprosila
<i>impetrare digneris</i>	<i>pravdivé pokání</i>
Ut societates tibi peculiari obsequio	Abys tobě věrná společenství
devotas conservare, et augere digneris	<i>zachovala a posílila</i>
Ut Ecclesiae Sanctae, cunctoque	Abys svaté církvi a všem
populo christiano pacem, et unitatem	<i>křesťanům vyprosila</i>

impetrare digneris
Ut omnibus fidelibus defunctis
requiem aeternam impetrare digneris
Mater Dei

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
parce nobis, Domine

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
exaudi nos, Domine

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis

Zdroj: SANTARELLI, Giuseppe et
BASADONNA, Giorgio. *Litanie
lauretane*. Camerata Picena :
Shalom, 2014. s. 26-28.

pokoj a jednotu
Abys všem věrným zemřelým
vyprosila věčný odpočinek
Matko Boží

Beránku Boží, který snímáš hříchy
světa, *odpusť nám, Pane*

Beránku Boží, který snímáš hříchy
světa, *vyslyš nás, Pane*

Beránku Boží, který snímáš hříchy
světa, *smiluj se nad námi*

Zdroj: BOUŠKA, Sigismund
Ludvík. *Mirjam – Maria : výklad
litanie loretanské*. Praha: V. Kotrba,
1903. s. 36-37.

Příloha č. 3: **Loretánské litanie**

Současný text.

Latinsky

Kyrie eleison 2x

Christe eleison 2x

Kyrie eleison 2x

Pater de caelis, Deus, *miserere nobis*

Fili, Redemptor mundi, Deus

Spiritus Sancte, Deus

Sancta Trinitas, unus Deus

Sancta Maria, *ora pro nobis*

Sancta Dei Genitrix

Sancta Virgo virginum

Mater Christi

Mater Ecclesiae

Mater divinae gratiae

Mater purissima

Mater castissima

Mater inviolata

Mater intemerata

Mater amabilis

Mater admirabilis

Mater boni consilii

Mater Creatoris

Mater Salvatoris

Virgo prudentissima

Virgo veneranda

Virgo praedicanda

Virgo potens

Virgo clemens

Česky

Pane, smiluj se 2x

Kriste, smiluj se 2x

Pane, smiluj se 2x

Bože, náš nebeský Otče, *smiluj se nad námi*

Bože Synu, Vykupiteli světa

Bože, Duchu Svatý

Bože v Trojici jediný

Svatá Maria, *oroduj za nás*

Svatá Boží Rodičko

Svatá Panno panen

Matko Kristova

Matko církve

Matko božské milosti

Matko nejčistší

Matko nejčudnější

Matko neporušená

Matko neposkvrněná

Matko láskyhodná

Matko obdivuhodná

Matko dobré rady

Matko Stvořitelova

Matko Spasitelova

Panno nejmoudřejší

Panno úctyhodná

Panno chvályhodná

Panno mocná

Panno dobrotivá

Virgo fidelis	Panno věrná
Speculum iustitiae	Zrcadlo spravedlnosti (Mdr 7,26)
Sedes sapientiae	Trůne moudrosti (Mdr 9,1-4)
Causa nostrae laetitiae	Příčino naší radosti (Júd 10,8 a 15,9)
Vas	Stánku (Nádobo)
spirituale	Ducha Svatého (Sir 50,9)
Vas honorabile	Stánku vyvolený (Nádobo vyvolená)
Vas insigne devotionis	Stánku (Nádobo) zbožnosti
Rosa mystica	Růže tajemná (Sir 24,14)
Turris Davidica	Věži Davidova (Mi 4,8)
Turris eburnea	Věži z kosti slonové (Pís 7,5)
Domus aurea	Dome zlatý (1 Par 29,2-7)
Foederis arca	Archo úmluvy (Ex 25,21)
Ianua coeli	Bráno nebeská (Gn 28,17)
Stella matutina	Hvězdo jitřní (Sir 50,6)
Salus infirmorum	Uzdravení nemocných
Refugium peccatorum	Útočiště hříšníků
Consolatrix afflictorum	Těšitelko zarmoucených
Auxilium christianorum	Pomocnice křesťanů
Regina angelorum	Královno andělů
Regina patriarcharum	Královno patriarchů
Regina prophetarum	Královno proroků
Regina apostolorum	Královno apoštolů
Regina martyrum	Královno mučedníků
Regina confessorum	Královno vyznavačů
Regina virginum	Královno panen
Regina sanctorum omnium	Královno všech svatých
Regina sine labe	Královno počatá bez poskvrny
originali concepta	hříchu dědičného
Regina in caelum assumpta	Královno nanebevzatá
Regina sacratissimi rosarii	Královno posvátného růžence

Regina familiae

Regina pacis

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
parce nobis, Domine

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
exaudi nos, Domine

Zdroj: SANTARELLI, Giuseppe et
BASADONNA, Giorgio. *Litanie
lauretane*. Camerata Picena :
Shalom, 2014, s. 61-63.

Královno rodin

Královno míru

Beránku Boží, který snímáš hříchy
světa, *smiluj se nad námi 3x*

Zdroj: Kancionál : společný zpěvník
českých a moravských diecézí.
Praha : Zvon, 1994, s. 94-96.